

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 8

Aug.

1952.

Pris 75 öre

Mattpiskställ och cykelstall bör finnas vid varje fastighet. Efterhör våra låga priser.

Gånghesters Mekaniska

GÅNGHESTER
Tel. Borås 491 95

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan
Jacquardkort — Registerkartong

AKTIEBOLAGET TANNIN

VÄSTERVIK

Tel. 130 50 (växel)

Tillverkar och försäljer:

Garvextrakter av ek, gran, quebracho och mimosa

Parkett-Råstav av ek

Sågade ämnen av ek. Blockvara av ek

Furfurol

A.-B. Frode Lund

HÖÖR. Tel. 945, 946, 947, 948

Auktoriserad försäljare för:

Chrysler, Plymouth, Standard-Vanguard,
Skoda och Volkswagen. Personvagnar.

Scania-Vabis, Fargo Vanguard, last- och
skåpvagnar, Ferguson Traktorer.

Utryckningsstation för svensk räddningstjänst.

Gustafsons

Elektriska AB

Allégatan 9, Borås

Tel. Aff. 110 64, Bost. 149 88, Kontor 210 64

ENTREPRENÖR FÖR BORÅS STADS ELVERK

MALKO SKYDDSKLÄDER

A.-B. MALMÖKONFEKTION

Malmö Begravningsförening

FOLKRÖRELSENAS BEGRAVNINGSBYRÅ

OMBESÖRJER ALLA UPPDRAG
OMSORGSFULLT

Föreningen är organiserad utan vinstintresse och ser som sin uppgift att ordna stilfulla och värdiga begravingar, såväl eldbegängelser som jordbegravning till lägsta möjliga kostnad

SOLTERS PLAN 1

(Hörnet av S. Förstadsgatan 65)

Tel. 355 79, 230 22

Efter kontorstid

bost. tel. 233 69

bost. tel. 230 22

bost. tel. 124 58

Köp

SOLSTICKAN!

Status

15:e årgången

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

Upplysning — eller skräckpropaganda?

Den som läser Status eller på annat sätt gjort bekantskap med De lungsjukas riksförbunds strävanden har inte kunnat undgå känslan av att stå inför ett arbete helt i folkhälsans intresse. Kort sagt har förbundets framgångsrika arbete att samla av tuberkulos drabbade till aktiv medverkan i tuberkuloskampen väckt intresse och respekt i vida kretsar. Olika samhällsinstanser, tuberkulosvårdens målsmän och andra intresseparter, ha också sedan länge samverkat med förbundet och detta är numera en så självklar sak att man inte särskilt skulle behöva understryka det. Den rent uppfostrande och pedagogiska verksamheten inom förbundet, exempelvis de årliga socialvårdskurserna med deltagare från hela landet med uppgift att ge klara insikter i tbc-frågorna och deras lösning, är ett arbete i tuberkulosvårdens och samhällets intresse. Att av tuberkulos drabbade i organiserad samverkan aktivt deltagar i tuberkulosbekämpandet var rätt länge något alldeles ensamstående för Sverige, och det är ingen hemlighet för den initierade, att det svenska förbundet i hög grad varit sporre för organisationssträvanden hos de tuberkulösa i de övriga nordiska länderna. På sista tiden kan bl. a. nämnas att man på sina håll i Amerika med intresse följt det svenska förbundets arbete och är i färd med att efter svenskt mönster bilda föreningar med samma syfte.

De vackraste exemplen på viljan att hjälpa till erbjuder väl medlemmarna i våra konvalescentföreningar, som till största delen bestå av f. d. patienter i förvärvsarbete, medlemmar, som efter tillfrisknandet inte glömmar sina sjuka kamrater och inte heller sin plikt i samhällets kamp mot tuberkulosen. Att detta varit värde-

fullt och gett påtagliga resultat tro vi knappast att någon, som verkligen följt tuberkulosfrågans utveckling här i landet, vill förneka. Trots detta får man en stark känsla av att de tuberkulösa, varken som enskilda individer eller kollektiv enhet, knappast betraktas som normala samhällsmedborgare i en "upplysningsskrift", som heter "Moder skydda ditt lilla barn". Låt oss börja med några belysande citat ur detta aktstycke, som inledes med följande: "Inne i läkarens mottagningsrum sitter en ung moder, förtvivlad och upplöst i tårar inför underrettelsen om sitt barns hopplösa lidande. Hennes smärta är så mycket större som hon själv åsett, huru den lille ådragit sig sjukdomen, utan att hon i sitt oförstånd sökt hindra detta." Vad ligger nu bakom detta sorgliga drama frågar sig läsaren förfärad och svaret kommer: "Några månader tidigare hade en avlägsen släkting, vilken hon visste vara lungsjukt, varit på besök..." Sedan följer en beklämmande beskrivning, hur barnets strålande hälsa vissnat bort efter den "lungsjuktiges" besök och "för sent, förstår modern, vilken fara hon i sin tanklöshet utsatt den lille för." Men nog måste väl detta vara sällsynt, frågar sig läsaren med stigande förfäran, men dessa tvivel avfärdas i fortsättningen: "Oupphörligt upprepas samma sorgespel, endast miljön och de uppträdande personerna växla." Och så kommer förmaningen: "Oförståndiga moder, så vet då, att endast några korta ögonblick kunna vara tillräckliga att smitta Ditt späda barn och att smittan kan överföras även utan kroppslig beröring med barnet! Men är nu alla lungsjuka farliga, och hur är det med dessa, som övervunnit sjukdomen och blivit friska? frågar sig läsaren och svaret finns också på den frågan: "Förlita Dig ej på upp-

giften om att den, som Du vet varit lungsigtig, nu säger sig vara frisk eller bacillfri, handla alltid av hänsyn till Ditt barn som om personen ifråga fortfarande vore smittfarlig." Och vidare heter det: "Även om så vore, att en lungsigtig är fullt medveten om sin sjukdom, så skall Du aldrig förlita Dig på, att denne själv inser sin egen smittfarlighet." I sammanhanget erinras läsaren om "att lungsigtiga ofta är alltför litet aktsamma i umgänge med barn" och att man inte bör hysa några som helst samvetsbetänkligheter att avvisa eller såra en sådan person — barnets hälsa är här det avgörande: "När det gäller Ditt barn får Du ej taga för stor hänsyn till den sjuke och icke av fruktan att såra henne eller honom underlåta att påpeka Din ängslan för barnet och förbjuda varje närmande." Och så följer åter obevekliga budord: "Förbjud då varje hostande eller lungsigtig person att komma i Ditt lilla barns närhet och låt ej under någon omständighet Ditt barn besöka hem, där Du vet att sådan sjukdom finnes." En liten reservation finns dock tydligen i följande formulering: "Men härav följer ej att Du själv för Din egen del skall hysa smittfruktan för en lungsjuk, som icke hostar Dig i ansiktet spottar omkring sig eller i övrigt är osnygg."

*

Citatsamlingen ovan talar sitt eget språk om "upplysningsskriftens" karaktär och utformning. Om man därvid har i minne, att den främst vänder sig till personer, som har föga eller ingen kännedom om tuberkulosen, så förstår man, att det inte är så underligt om folk har bacillskräck. Den, som inte blir skrämmd efter att ha studerat denna "upplysning" måste vara en ganska modig människa! Det säger vi, som ändå vant oss vid åtskilligt under årens lopp. Den psykologiska enögdheten, eller rättare sagt avsaknaden av psykologi, framträder särskilt starkt när man betänker, att det rör sig om anvisningar till känsliga mödrar med små barn. En onyanserad propaganda av detta slag måste i viss mening betecknas som direkt skadlig för en mor, som av naturliga skäl alltid hyser fruktan för alla de farligheter, som kan hota det barn hon håller av och ömt vårdar. Själva den stilistiska utformningen bör man helst genast dra en slöja över och bara i förbigående nämna ordet "lungsigtig", som väl borde vara utmönstrat ur språkbruket, men här sättes in i sådana sammanhang att framställningen blir ännu oklarare och olyckligare. Och så kort om själva innehållet. Den genomgående tendensen är att boven i dramat, den "lungsigtige", smyger omkring och i de mest mystiska sammanhang sprider gift och död. Se upp för boven bara! Någon egentlig gränsdragning mellan en smittförande och en person, som återvunnit sin hälsa existerar inte, att han därtill är en lögnaktig och opålitlig person, som man aldrig skall tro, förbättrar inte saken. Det är

ju tydligt utsagt, att även om "en lungsigtig" säger sig vara frisk och smittofri så skall han fortfarande betraktas som farlig och även om han är medveten om sin sjukdom så kan man "aldrig" lita på att han inser sin egen smittofarlighet osv. Höjden av osmaklighet (se citat ovan!) är formuleringen att vuxna personer inte bör frukta lungsjuka "som icke hostar Dig i ansiktet" eller spottar omkring sig". Av vilket man osökt får uppfattningen att de andra — den osmakliga kategorin — är en relativt alldaglig företeelse. Och hur mycket täckning finns det för påståendet i ingressen om "lungsigtiga" som går omkring och smittar barn, uttryckt i formuleringen: "Oupphörligt upprepas samma sorgespel, endast miljön och de uppträdande personerna växla?"

Vi gör här inte anspråk på någon rent medicinsk värdering utöver de påpekanden som gjorts om innehållet, men till det föregående vilja vi dock på en punkt, om calmettevaccineringen, som också summariskt behandlas, ställa citat mot citat. Författaren säger på ett ställe om smittoöverföring och det dagliga umgänget i ett hem, där någon tuberkulös finnes: "Ja, det är så vanskligt och så riskfyllt, att man aldrig någonsin kan garantera barnets hälsa." Här borde väl dock calmettevaccineringen satts in i rätt sammanhang. Då ger ett citat ur en liten broschyr av doktor Bo Nordgren ett annat intryck. Doktor Nordgren skriver: "Den som dagligen arbetar i tuberkuloskampen, ser ständigt och jämt exempel på familjer, där någon av föräldrarna insjuknat i smittosam tuberkulos, och där barnen utan tvivel dagligen under lång tid utsatts för intensiv smitta, men där de, tack vare tidigare calmettevaccination, klarat sig i högönskelig välmåga."

Det senare citatet är ett gott exempel i jämförelse med den relaterade skriftens dogmatiska budord och kategoriska påståenden, som mycket påminner om det skrivsätt Gustav Vasa på sin tid använde till sina fogdar. Helhetsintrycket blir för lekmannen, att ingenting kan skydda barnet. Syftet med det hela blir förfelat — skriften ger ett helt negativt intryck på läsaren.

För undvikande av alla missförstånd vilja vi klart markera, att vi naturligtvis inte är motståndare till upplysning, som klart påvisar smittoriskerna, särskilt då för barn, men att ge den utformning åt densamma som här påvisats strider mot rättskänslan och människovärdet hos varje tuberkulös och den, som tidigare vårdats för sjukdomen. Dubbelt bittert måste det kännas för medlemmarna i vårt riksförbund, vilka — som vi inledningsvis i korthet berört — slutit upp i samverkan i samhällets kamp för tuberkulosen.

För dagen känner vi inte de närmare omständigheterna kring skriftens tillkomst och redigering och vi ha därför med avsikt inte nämnt författarens namn. Man måste emellertid med beklagande notera att Svenska

MAN skriver I PRESSEN

"Ett ädelpekoräl

utgivet av Svenska Socialvårdsförbundet" skriver *Morgan-Tidningen* under spalten "Som vi ser det" om broschyren "Moder skydda Ditt lilla barn". Visst är det viktigt med upplysning för mödrarna om smittorisken, fortsätter tidningen, men bör man inte i så fall ge den en modern och framförallt saklig utformning? Broschyren presenterades för tidningen av en kvinna som besökt en mödravårdscentral och — fängslats av innehållet, som "påminde om ett novellmagasin från sekelskiftet." Vi citera:

Hon kom från sitt första besök på en mödravårdscentral, där en vänlig sjuksköterska givit henne en hel mängd små broschyror om sådant som kan vara bra för en blivande mamma att veta. Hon läste sida upp och sida ner och lade det ena goda rådet efter det andra på minnet, men plötsligt hoppade hon nästan till inför en broschyr, som mer än något annat till innehållet påminde om "en sann skildring ur livet" ur ett novellmagasin från sekelskiftet.

Skriften heter "Moder skydda Ditt lilla barn" och den handlar om nödvändigheten av att de små barnen skyddas för smitta från tbc-sjuka personer, samt vikten av att man låter calmette-vaccinera barnen i en tuberkulös familj. Och så långt är allt gott och väl, ty ingenting är väl viktigare än att mödrarna lär sig inse smittorisken betydelse. På det området behövs säkerligen all tänkbar upplysning. Det tråkiga är emellertid att upplysningen fått en sådan olämplig form, som bl. a. tar sig uttryck i tonen om de tbc-sjuka, som för övrigt genomgående kallas lungsiktiga. En mening som den här borde saklöst kunna utslutas: "Men härav följer ej att Du själv för Din egen del skall hysa smittofruktan för en lungsjuk, som inte hostar Dig i ansiktet, spottar omkring sig eller i övrigt är osnygg." Numera hör det väl ändå till sällsyntheterna att lungsjuka människor går omkring och spottar eller är osnygga?

Andra meningar som "Oförståndiga moder, så vet då, att endast några korta ögonblick kan vara tillräckliga att smitta Ditt späda barn och att smittan kan överföras även utan kroppslig

Socialvårdsförbundet står som utgivare till skriften och att densamma står upptagen som aktuell litteratur i en förteckning med tryckåret 1951. Sista ordet lär väl knappast vara sagt i saken — men att denna och liknande "upplysningsskrifter" (det finns kanske flera!) måste bli föremål för en ordentlig översyn är ofrånkomligt.

Sutton Commaberg

beröring med barnet" skulle väl också kunna undvikas i en modern upplysningsskrift, tryckt och utgiven år 1951? Inte skulle väl det viktiga innehållet i den lilla broschyren bli lidande på en mer saklig utformning utan så många stora bokstäver och utropstecken?

Dessa synpunkter kan man utan reservation understryka och de överensstämmer i stort sett med vad som framgår i ledaren i detta nummer.

"Konkurrens om sjukdomar"

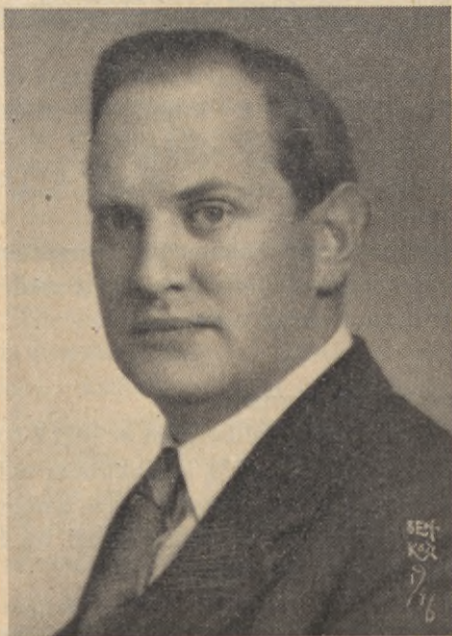
rubricerar doktor Arne Tallberg en artikel i *Expressen* och framhåller att alla upprop, stödaktioner och insamlingar till den och den sjukdomen borde samordnas på något sätt, exempelvis till en central fond, en *Riksfond för sjukdomarnas bekämpande!*

Det är inte små summor som på detta sätt årligen insamlas till sjukdomarnas bekämpande, och mycket har gjorts för de pengar som kommit in. Men det skulle utan tvivel kunna bli mycket mera om inte denna splittring, denna konkurrens vore. Bakom varje insamlingskampanj ligger en stor reklamapparat i form av annonser, artiklar, upprop, affischer, föredrag, radio-program osv., och konkurrensen gör att argumenten måste skärpas för varje ny kampanj för att organisationerna skall vinna gehör för sina maningar. Detta måste leda till att allmänheten dels blir trött på att ideligen höra i allt skarpare tonfall om sjukdomarnas härjningar, dels blir konsternerad. Är det hjärt- och kärlsjukdomarna, kräftsjukdomarna, de reumatiska sjukdomarna, tuberkulosen, de psykiska sjukdomarna som är det största och mest aktuella hotet mot vårt folks hälsa och effektivitet? Svaret är naturligtvis att det är alla dessa sjukdomar i förening.

I och med att man konstaterat detta följer nästa led i tankegången helt logiskt: hur skulle det vara om man slog ihop alla dessa kampanjer och insamlingar till en enda, till en *Riksfond för sjukdomarnas bekämpande!* En stående insamling på vilken alla krafter kunde inriktas, dit läkemedelsfabrikerna och företagen kunde lämna en viss del av sin vinst, till vilken folk kunde testamentera sina pengar, dit Radiohjälpens pengar kunde gå, där löntagarna regelbundet kunde avsätta någon del av sin lön, på vilken de olika organisationerna och föreningarna kunde inrikta sin insamlings- och välgörenhetsverksamhet, till vilken skolbarnen kunde medverka med sina besparingar. En hela folkets gemensamma aktion till sjukdomarnas bekämpande, ett slags frivillig sjukförsäkring på lång sikt genom ökade möjligheter för forskning, kliniska försök, effektivare behandling, om skolning och eftervård.

Det är inte en folksjukdom vi skall bekämpa, vi skall söka besegra dem *alla*, inte i konkurrens och med sidoblickar mot andra som är ute i samma ärende, utan i ett intensifierat samarbete mellan vetenskap och allmänhet, i en nationell kraftansträngning, i vilka *alla* tar del.

MODERN KEMOTERAPI

Docent Torsten Bruce.

Docent Torsten Bruce vid Söderby Sjukhus har genom vänligt tillmötesgående gett oss möjlighet att publicera denna högaktuella artikel om modern tuberkulosbehandling. Artikeln har tidigare varit införd i patientföreningens publikation "Söderbylänken" och senast i Meddelanden från Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos nr 40 1952.

Av denna artikelserie om lungtuberkulosens behandling har framgått, att mycket goda resultat kan uppnås med konsekvent genomförd sanatoriekur, eventuellt i förening med någon kollapsåtgärd (kvävgas, plastik e. d.).

Sanatorieregien åsyftar i första hand att skänka hela organismen vila. Kollapsbehandlingen strävar till att ge just de tuberkulösa lungförändringarna erforderlig avkoppling och ro. Såväl sanatoriekuren som kollapsåtgärderna äro således endast hjälpmedel men likväl ytterst värdefulla tillskott till den sjuka organismens möjligheter att stå emot, bekämpa och besegra sjukdomsalstraren, d. v. s. tuberkelbacillen. Att detta i flertalet fall lyckas, vet vi av erfarenhet, men det är klart, att mycket vore att vinna, om till de nu nämnda åtgärderna kunde fogas en medicinsk behandling, som direkt påverkar tuberkelbacillen.

Så länge man överhuvudtaget vetat, vad lungсот är, har man arbetat med att söka lösa detta problem. Men innan tuberkelbacillen för ungefär 70 år sedan upptäcktes, arbetade man givetvis i blindo. Trots otaliga misslyckanden ha laboratorieförsöken träget fortsatt. Mängder av värdelösa preparat ha prövats, men det har också tillkommit ett och annat läkemedel, som utan att direkt påverka tuberkelbacillen likväl haft en viss effekt genom att kroppens egen försvarsmekanism mot bakterierna förstärkts. Trots alla bemödanden att få fram specifika läkemedel mot tuberkulos stodo vi likväl ännu för 10 år sedan ej stort bättre ställda än för ett par hundra år sedan, då diverse besynnerliga huskurer prövades, vilka i brist på bättre haft tendens att hålla sig kvar ända in i våra dagar.

Det finns många olika anledningar till att det varit så svårt att finna ett läkemedel mot tuberkulos, således ett preparat, som direkt påverkar bacillerna. Jag skall här i korthet omnämna ett par av de mera lättförståeliga orsakerna. Den ena sammanhänger med tuberkelbacillens byggnad. Bacillen är omgiven av en fettkapsel, och för att kunna tränga genom denna behöver läkemedlet således lösa sig i det fett, varav höljet består. Man kan bara tänka på, hur en oljedroppe förhåller sig till en vattendroppe, för att förstå, att det måste ställas speciella fordringar på det läkemedel, som med framgång skall kunna gå till angrepp på tuberkelbacillen. Den andra svårigheten sammanhänger med de tuberkulösa vävnadsförändringarnas utseende och byggnad. Utmärkande är deras fattigdom på blodkärl. Ett läkemedel, som man sväljer ner eller sprutar in, når det sjuka området med blodet. Eftersom det nu finns ont om blodkärl i den tuberkulösa härden, är det klart, att läkemedlet har särskilt svårt att nå fram just till de ställen, dit det borde komma i särskilt riklig mängd.

I samband med den intensiva forskning, som under de senaste 15—20 åren lett fram till en rad läkemedel med stark verkan på olika bakterier — t. ex. sulfapreparat och penicillin — gjordes emellertid också upptäckter, som blevo av den största betydelse för de tuberkulösa sjuka. Tysken Domagk, som 1935 skänkte oss sulfonamiden, fann, när några år senare läkemedlet sulfatiazol infördes, att detta sistnämnda preparat i provrörsförsök påverkade tuberkelbacillen. Det fordrades emellertid så stora mängder av läkemedlet för att få effekt, att det med hänsyn till giftverkningarna aldrig

kunde bli tal om att behandla tuberkulos hos människa med sulfatiazol. En gammal god regel för allt medicinskt handlande innefattas nämligen i de 4 latinska orden: "Primum est non nocere", d. v. s. i första hand gäller det att icke åstadkomma skada.

Det låg emellertid nu nära till hands att förmoda, att det bland andra sulfapreparat kunde finnas något tuberkulosläkemedel, och under 1940-talets första år infördes också flera sådana preparat. Det mest kända av dessa är diason. Gemensamt för dem alla var att de voro tämligen giftiga och krävde noggrann övervakning av patienten med hänsyn till de biverkningar, som kunde inträda. Gemensamt för dem var också, att även om de påverkade tuberkulosjukdomen, resultaten likväl inte voro särskilt uppmuntrande. Det hittills sista ledet i den utvecklingskedja av tuberkulospreparat, som utgått från sulfonamiden, är *conteben*, som 1946 infördes av Domagk. Detta preparat innebär otvivelaktigt ett ytterligare framsteg. Dess värdefulla egenskaper ha påvisats i Tyskland vid en tidpunkt, då man där endast hade obetydlig tillgång till PAS och streptomycin. Dessa båda sistnämnda preparat ha nämligen varit i bruk längre än *conteben*.

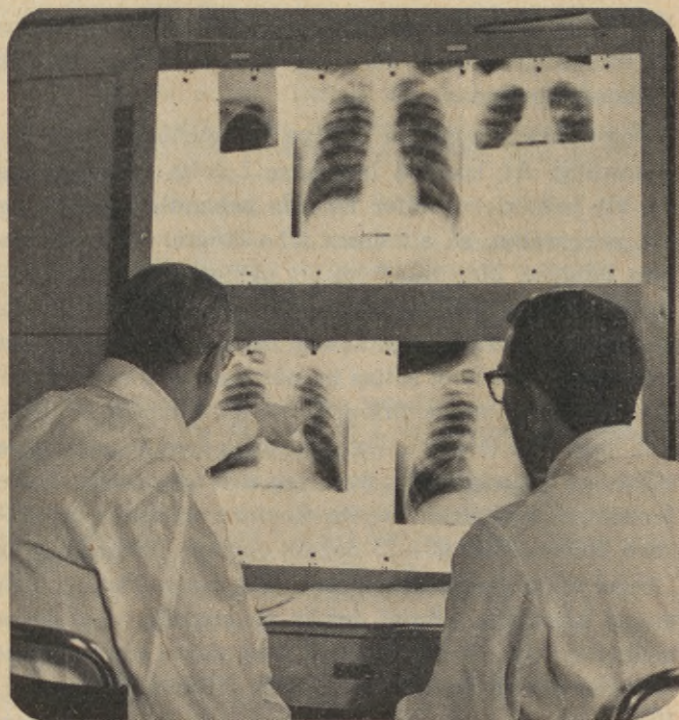
Det var 1944, som Lehmann i Göteborg började laborieförsök med *paraaminosalicylsyra* (PAS). De resultat han fick vid behandling av tuberkulosinfekterade djur voro så uppmuntrande, att om människor kunde fördraga preparatet, man måste räkna med en betydelsefull medicinsk upptäckt. Man lät nu tuberkulospatienter taga in så mycket PAS de kunde fördraga för mage och tarm, d. v. s. ungefär de doser, som allttjämt användas, och gjorde då den glädjande iakttagelsen, att de sjuka förbättrades på ett mycket slående sätt: temperaturen och sänkan sjönk, vikten ökade, och röntgenförändringarna förbättrades med en hastighet, som tidigare endast mera undantagsvis förekommit. Man måste säga, att det var tursamt, att PAS verkade i de använda doserna. Skulle det ha varit nödvändigt att tillföra låt oss säga ungefär dubbelt så mycket av läkemedlet för att få effekt, då vet alla, som provat PAS, att det nog inte skulle varit så lätt att genomföra kuren.

På samma sätt som sulfonamiden stimulerade till upptäckt av olika tuberkulosmedel (varav *conteben* således är det främsta), började i anslutning till upptäckten av penicillin jakten efter beslätade ämnen med läkande verkan vid tuberkulos. Det var som resultat av dylik forskning, som amerikanen Waksman år 1945 lyckades framställa *streptomycin*. Ungefär samtidigt som PAS började prövas i Sverige, fingo amerikanerna klart för sig, vilket värdefullt tuberkulosmedel streptomycinet var.

PAS, streptomycin och i viss mån *conteben* utgöra

således de nya, betydelsefulla tillskotten till tuberkulosbehandlingen. De äro, som man också brukar uttrycka saken, våra nya kemoterapeutica mot tuberkulos. Av denna artikelserie har framgått, att vi för 50 år sedan endast hade sanatoriekuren att lita till. Så småningom växte en rad aktiva kollapsåtgärder av mera kirurgisk art fram (pneumotorax, plastik o. s. v.), och nu stå vi i början av en ny epok, då tuberkulosen med framgång kan behandlas på medicinsk väg med läkemedel.

Nu är det emellertid fel att tro, att de nya medicinerna göra de tidigare behandlingsmetoderna — sanatoriekuren och kollapsåtgärderna — överflödiga. Hur värdefulla de nya medlen än äro, ha de likväl en begränsad räckvidd. Gemensamt för alla preparaten är, att de icke ha förmåga att döda tuberkelbacillerna. Deras värdefulla verkan sammanhänger med, att de hämma bakteriernas tillväxt och förökning. Det är således allttjämt kroppen själv och dess egna, inneboende krafter, som måste övervinna sjukdomen och så att säga gå sista rondan med bakterierna. Att man då allttjämt kan ha behov av alla de tidigare behandlingsmetoderna, är lätt att förstå. I själva verket är sanatoriekuren allttjämt ryggraden i vår behandling, och genom de nya läkemedlens gynnsamma verkan ha kollapsåtgärderna fått ökad betydelse. Många patienter, som man förr ej kunde få i operabelt skick, förbättras nu i sådan grad, att de med framgång kunna underkastas även större kirurgiska ingrepp. Man kan således också uttrycka sa-

Att studera röntgenplåtar och lokalisera lungförändringar är en viktig detalj i tuberkulosjukvården. Med stöd av dessa iakttagelser planeras olika åtgärder och behandlingsformer.

Det är fel att tro att de nya medicinerna göra de tidigare behandlingsformerna överflödiga. Kvävgasbehandlingen är fortfarande viktig, och på bilden ser vi just hur en patient behandlas med kvävgas.

ken så, att de nya läkemedlen möjliggöra för oss att på ett effektivare sätt än förr utnyttja sanatoriekuren och kollapsåtgärderna.

Jag nämnde nyss, att de nya läkemedlen ha sin begränsning. Av speciell betydelse i detta sammanhang är, att bakterierna efter en tids behandling vänja sig vid preparaten, så att dessa icke längre verka så bra som tidigare. Man talar om att bakterierna blivit resistent eller motståndskraftiga mot preparaten. Så gynnsamma behandlingsresultat som tiden närmast efter det att läkemedlen först sätts in, när man ej senare under sjukdomens fortsatta förlopp. Efter 4—6 månaders PAS-kur finns icke längre anledning räkna med någon vidare effekt av behandlingen, även om den eventuellt skulle fortsättas. Vid streptomycin kommer resistensen tidigare. Redan efter 60—75 dagars obruten behandling är i regel detta preparat utbränt. Det måste för var och en stå klart, hur viktigt det är att hushålla med dessa mediciner. Ju mindre de användas, desto större utsikter finns det att framdeles meddela effektiv behandling. Vikten av att man i samband med kritiska situationer, t. ex. vid operationer, har verkan kvar av åtminstone något preparat, förstår också var och en. Lika vanskligt

som det vid jakt på farligt villebråd måste vara att innan jakten är avslutad ha skjutit bort allt krutet, lika vanskligt kan det vara att i kampen mot tuberkelbacillen i otid ha avhänt sig effekten av de nya vapen, som den moderna keomterapien erbjuder.

Den moderna kemoterapien vid tuberkulos innebär de nu nämnda begränsningarna till trots ett enormt framsteg. Tillgången till PAS och streptomycin skänker både patienten och läkaren en stark trygghetskänsla. De resultat man vid våldsamma uppflammanden av sjukdomen kan se vid PAS- och streptomycinbehandling, äro förbluffande och för den, som under årens lopp sett en rad fall av tuberkulös hjärnhinneinflammation obönhörligt leda till döden, är det märkligt, ja fantastiskt att bevittna, hur PAS och streptomycin inte bara förbättrar detta ytterst allvarliga sjukdomstillstånd utan i många fall t. o. m. ger kroppen möjlighet att läka ut sjukdomen till full hälsa.

Det är självklart, att vi alla hoppas på upptäckten av nya tuberkulosmedel. I själva verket arbetas det runt om i världen intensivt med detta problem. Man har även redan funnit flera stycken. Men det har visat sig, att preparat, som verka i provrörsförsök, stundom icke påverka tuberkulos hos människa. Det har också framgått, att värdefulla tuberkulosmedel kunna vara så giftiga, att de äro alltför riskabla att använda. Man har vidare funnit, att ett preparat, som i och för sig är verkligt, icke har någon effekt, om man tidigare använt PAS. Samtidigt som PAS-resistens utbildats, har det således uppstått resistens mot det andra medlet, fastän detta ännu ej kommit till användning.

Forskningens väg är ofta tung och mödosam. Otaliga äro de misslyckanden, som förekomma, innan ett värdefullt resultat nås. Med de senaste årens erfarenheter för ögonen kan man emellertid knappast vara i tvivelsmål om, att det skall komma fram nya läkemedel, som utan att medföra svårare biverkningar hålla måttet att vara effektivt verksamma vid behandling av tuberkulos hos människa.

*

Sedan ovanstående skrevs, ha våra tidningar (mars 1952) under feta rubriker och i sensationella ordalag lämnat meddelande om en ny undermedicin mot tuberkulos. Hos många patienter väcktes då nya förhoppningar till liv. Hur förhåller det sig nu med dessa entusiastiska tidningsuppgifter? Att behandlingsresultaten inte äro så lysande som de i pressen uppgivits vara, är säkert. Av amerikanska kolleger, som haft tillfälle pröva medlet, och på vilkas omdöme man kan lita, framgår att tidningsuppgifterna tyvärr varit överdrivna. Otivligt tycks dock vara, att det är fråga om ett nytt tuberkulosläkemedel, och att den nya medicinen således

(Forts. å sid. 18)

RESA MED FÖRHINDER

Han var glad när han kom till henne i kvällningen, åtminstone såg det ut så; han log och hans ögon glänste och ingenting var som förra gången. Hon såg när han kom på ängen. Han hoppade över hagen och kom småspringande fram till henne där hon räfsade efter diket. Som ett barn tyckte hon att han var.

— Nu vet jag, sa han och andades häftigt. Nu vet jag... Han log mer och mer och räckte sina händer mot henne, stora, grova händer. I morron ska vi resa, sa han och andades häftigt. Vi ska resa långt bort...

— Resa? sa hon och höll upp med att räfsa. Ska vi resa? Hur ska vi kunna resa?

— Jag ska ordna allt det här, sa han, fortsatte att le men han såg ner i marken, han undvek hennes ögon. När barnet kommer till världen är vi långt borta... Ingen ska behöva veta nånting.

— Men hustrun din, sa hon. Hustrun? Hon såg på honom med undran, hon förstod inget, hon såg sej villrådigt omkring, förvåning skar liksom små rynkor kring munnen hennes, hon förde den ena smala, vita handen mot pannan.

— Hon har rika föräldrar, sa han allvarligt, han gick några steg, han såg förbi henne, såg i gräset som hon hade räfsat ihop efter diket. Du har inga föräldrar, sa han med en mild stämma. Men låt mej sköta allt det här, sa han, ställde sej framför henne, lång, grov och hon blev mycket liten invid honom.

— Vart ska vi då resa? sa hon. Vart ska vi då resa? Vad menar du?

— Låt mej sköta det här, sa han.

— Jag fattig piga, sa hon.

— Låt mej sköta det här, sa han.

— Vart ska vi då resa? undrade hon otåligt.

Han såg sej omkring, liksom beredd att sänka rösten när han skulle lämna svar fast det inte fanns en gård på kilometers avstånd och fast inte ett ljud hördes, fast allt var tystnad, stillhet, gjorde han sej beredd.

— Till Amerika, sa han slutligen. Till Amerika...

Hon lutade sej mot räfsan. Hon såg på honom med stor förvirring, rynkorna skar djupare kring munnen, små, fina rynkor. Hennes kinder blossade upp.

— Amerika? sa hon. Amerika?!

— Där ska vi bosätta oss, sa han och nu började han le igen och försökte lyfta blicken ur gräset. Där ska vi bo, du och jag, sa han. Ingen ska behöva veta nånting om det hela. I Amerika finns det stora möjligheter för oss. Där kan vi skaffa oss jord och kreatur och bli rika. Du behöver inte längre gå som piga.

Hon sa inget. Amerika?! tänkte hon. Hon började räfsa mekaniskt. Hennes ljusa hår rann ner i pannan som ljusa vattendroppar. Amerika?! Tankarna malde.

— Vi ska bli rika i Amerika, sa han. Mycket rika. Han kom henne nära med sina grova händer. Plötsligt smekte han henne fumligt. Men han såg ner i gräset när han smekte henne, han försökte lyfta blicken men den föll, föll.

— Men din hustru? sa hon. Dina barn?

— Jag går inte hos snåla bönder längre, sa han. Och inte i skogen.

Sedan talade han åter om Amerika. Han talade länge om det stora, rika landet. Sommarskymningen la sej över skogen och vidderna medan han talade. Hon räfsade mekaniskt, utan att veta räfsade hon. Han bredde ut stora rikedomar framför henne, hus och stora slätter, kreatur i mängd. De skulle ha många pigor.

— Amerika, sa han och log och såg ner i gräset. Amerika, upprepede han. Amerika.

— Amerika, viskade hon med stor undran.

*

De träffades om morgonen som de bestämt. Tidigt om morgonen då solen klättrade upp för träden träffades de. När fåglarna vaknade i grönskan. Sommarluften var avkyld av nattens andedräkt. Oroliga dimmor smög över sjön.

Men i dag såg han inte lika glad ut tyckte hon. Han undvek att se på henne. Hon kände rädsla, oro. Hon ville plötsligt springa. Men hon stod kvar i bästa klänningen (den hon hade bara vid högtidliga tillfällen). I handen hade hon en liten koffert med det allra nödvändigaste som han sagt.

— Jag tog på vardagskläderna, sa han, såg inte på henne utan i marken. Nån kunde se när jag gav mej av, sa han. Men jag har ordnat andra kläder...

De gick ner till båten.

Nu skulle de ro ända fram till älven. Sedan skulle de gå lång lång väg men efter några dagar skulle de vara framme vid båten som skulle föra dem till Amerika. De skulle åtminstone ha fem pigor.

— Kanske sex, sa han.

Hennes oro försvann lite. Nu försökte han le.

— Och hundra kreatur, sa han.

De gick ner i vassen, det var lera, de sjönk ner lite. Men så nådde de båten, han lösgjorde den.

Hon såg när han kom över ängen, småspringande fram till henne...

— Minst hundra, sa han. Och huset... det ska bli mycket stort.

Han rodde. Hon satt på baksätet med kofferten i knät och såg ut över det lugna, blå vattnet. En svag kyla flämtade över vattnet men solen hade snart klättrat över träden, den började stänka guld över sjön. Dimmorna drog sej skyggt undan. Det spratt till i en vik.

Han rodde. Han tog långa långa årtag och båten gled lätt fram och det brusade efter kanterna.

— Tänk Amerika, sa han men han såg åt sidan. Tänk Amerika, sa han. Amerika...

Hon såg på honom med undran. Ibland slog rädslan upp inom henne. Men hon såg på hans händer, på hans lugna, stora händer som grep hårt om årorna.

Solen svingade sej högre. Hon blundade och njöt en stund, strök med sina händer över den bästa klänningen (den hon inte haft många gånger under åren). Ibland såg hon ner i vattnet som var blått och mjukt. Hennes ögon sjönk djupt.

Plötsligt var de långt ute på sjön. Då reste han sej från årorna, la dem inombords. Han gick ett steg, lutade sej så ut över ena kanten och båten vände lite åt den sidan.

— Vad ser jag? sa han.

Ställde sej ner på sina knän, la handen för pannan och stirrade ner i djupet.

— Men titta! sa han, titta...

Hon hörde att han darrade på rösten.

— Kom och se, sa han.

— Vad är det? sa hon, reste på sej, gick fram till honom. Vad är det?

Hon ställde sej på knä lite bakom honom, la ena handen för pannan som honom och stirrade. Men allt var bara blått, bara blått.

— Kom närmare, sa han.

Hon flyttade sej närmare kanten.

Det behövdes en så liten puff. Hon såg på honom med stora, skrämde ögon just som hon störtade ner. Bästa klänningen (den hon bara hade vid högtidliga tillfällen) slöt sej omkring henne likt en svephing. Hon fick inte ett ord över sina läppar. Han såg henne bara försvinna.

Genast rodde han i land. Sedan sköt han ut båten och vandrade in genom skogens grönska.

Tecknare: Nils Brädefors.

Alkoholism är tio gånger vanligare än tbc

har statistiken kommit fram till enl. ett föredrag av docent Leonard Goldberg, som i sin tur citerade ett uttalande av Arbetsgivareföreningens med. expert prof. Sven Forsman och som vi nu citera ur *Ariel*:

— Vid en skärmbildsundersökning av olika samhällsgrupper finner man i dag mindre än en procent som kräver vård. Skulle man kunna utföra en liknande "skärmbildsundersökning" för alkoholismen för att penetrera alkoholvanorna, skulle man finna tio gånger så många alkoholmissbrukare som tbc-patienter. Mot denna bakgrund framstår klart behovet av att alkoholvanor och förekomsten av alkoholbruk klarlägges med särskild hänsyn till näringslivet.

Till dessa intressanta fakta kanske endast skall tilläggas att tuberkulosen tydligen är utmärkt som jämförelse- och åskådningsobjekt i skilda sammanhang. Ofta framställd som "den fula gubben", när man vill belysa och jämföra icke önskvärda företeelser i samhället.

Spela teater

"Hej, Gudrun! Hur mår du?"

"Fint. Lite trött sen i går kanske."

"Ja... Du blir ju alltid sen om kvällarna."

"Vad du låter konstig, Peter! Det är ju mitt jobb — att spela teater."

"Javisst. Jo, det är klart. Och jag var tvungen att jobba med mitt. Så det kommer väl på ett ut."

"Nå då så... Du hämtar mej väl efter föreställningen i kväll?"

Hans Kramer och jag måste diskutera våra roller, han ska spela mot mej i nästa program, men det kan vi göra lika bra nån annan gång... Hallå!... Vad det knäpper i luren... Hallå! Är du där?! ... Ja... Å, jag måste skratta, här står jag och pratar alldeles för mej själv. Ja, och du kommer?"

"Om du vill så."

"Om jag vill! Vill du inte själv då?"

"Jo... Fast som sagt, jag har mycket att göra, så här före tentamen."

... Och sen är du färdig licensiat. Orkar du jobba i eldsljus, det frestar på ögonen. Ja, jag menar, du får igen din huvudvärk."

"Prat. Det är väl inget fel på mitt huvud."

"Nej. Nej visst..."

"Förresten, det är något jag tänkte säga... när jag hämtar dej, alltså. Något jag måste säga..."

"Vad då?! Är det något viktigt?"

"Tja. Det beror på hur man tar det."

"Tokiga Peter, du narrar mej att skratta igen. Du låter så uppstyld, så högtidlig. Nej, nu måste jag nog gå, om jag ska hinna äta. Hej då. Till i kväll."

Det knäpper till igen. Kontakten är bruten, men hon står ännu och håller i luren och stirrar på den, som hon kunde tvinga den att tala. Det doftar från några påskliljor i en vas på bordet. Bland en trave diktböcker ligger ett tidningsurklipp med hennes fotografi. Ett glatt leende. En vit tandrad. Smala skratögon... "Gudrun Lemberg är värligt frisk och har en glittrande glädje, som smittar..."

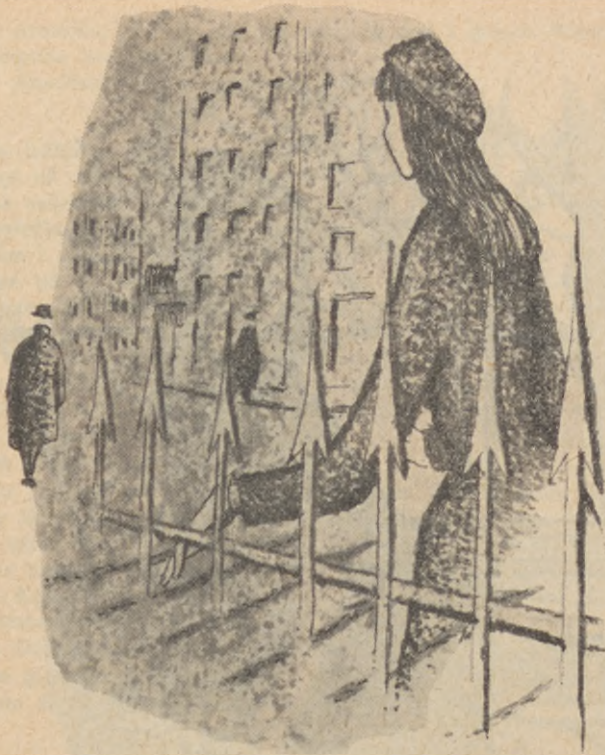
Något du tänker säga, Peter... Något du måste säga...

O, gå inte! Gå inte från mej, Peter!

Ett kvävt rop, som fläker sönder rummets tystnad. Det slungas rätt in i telefonluren: Gå inte... Hör du mej? men den hänger som ett dött, svart djur i handen på henne. Inte ett ljud ger den till svar, fast hon skakar den. Till sist låter hon den falla ner i klykan igen, sjunker ihop över bordet med pannan pressad mot det svala träet. Peter... med sitt dämpade lugn, som suddar ut hennes egen oro! Den där sökande längtan hon bär på. Efter vad?! Helhet. Sanning kanske. Gemenskap. Som barn har hon kastats hit och dit i olikartade miljöer mellan olika människor, som "tagit hand om henne". Sánt skapar en viss skygghet om sej och sitt — innanför skådespeleriet.

Tornklockan därute i Kungsholms kyrka slår några dämpade, dova slag. Förvirrad lyfter hon huvudet och ser ut genom fönstret på trädens blänkande grenknippen. Hennes ansikte är naket nu. Det glättade ljusa har runnit undan med pudret, och det innersta, gömda väller istället fram. Som en blå skymning av ensamhet och frågor. Ett ropande ut mot trädens växande grenar. En rädsla inför allt okänt.

Hon gör en otålig rörelse. Hur mycket slog klockan? Sex be-

— Peters steg ekar allt svagare mot stenläggningen, allt längre bort från henne. Skuggan av de skarpslipade stängerna sträcker sig tvärs över hennes vädjande händer.

stämt. Då måste hon kasta i sej en matbit och skynda ner till teatern. — — — — —

"Du förstår... så här kan det inte fortsätta, Gudrun. Allt här är så främmande. Jag menar — din teater. Pappträden. Ramp-ljuset. Det är en skenvärld. Vet du egentligen när du spelar teater och när du inte gör det?"

"Du pratar så dumt, Peter! Varför ska du förresten komma och säga det här nu, strax innan min entré?!"

"Menade inte att säga det, förrän efteråt. Men det blev så... När jag såg dej sminkad och utklädd och... ja, man hittar dej ju inte bakom all smörjan."

För en liten stund sen kom han uppför trappan för att vänta på henne, och nu sitter de här och håller varandras händer, av gammal vana. Han smeker henne lite tafatt, men hejdar sej som inför ett plötsligt hinder och blir på nytt tillknäppt, avvaktande.

"Det är nog riktigast för oss båda, Gudrun — att vi går var sin väg."

"Javisst. Jag har inte invänt något. Eller har jag?!"

Hon gungar lekfullt med foten. Har så mycket att bestyra med sitt hår. Läger ner stor omsorg på sin pappersbukett.

Men medan hennes händer febrilt far omkring bland prasslande crépeblad, tänker hon: Vilket är det riktiga, Peter? Och vad är låtsas Här är scenens pappträd och skådespelarna, som rör sej därinne i det grella rampljuset... Att klä ut sej och gömma sej bakom brokiga kläder och leenden. Ingen vet, hur man ser ut längst inuti. Varje människa är slut som en mussla i sitt skal. Eller man är som öar med hav, massor av hav, omkring sej...

"Jaha. Så har vi tröttnat då, Peter."

Hennes röst är aldeles lugn, den spritter ut som en lekfull krusning på det där havet, och hon skrattar sitt lågmälda, kutt-rande skratt, som recensenterna lagt märke till.

"Du vet", svarar han behärskat och tar till sej handen, som om han ville rita en ring av avstånd mellan dem, "du vet att jag ser framåt. Du kommer inte att räcka till för mej också. Du har för många intressen".

"Aha!" retas hon. "Du tänker på dom små gossarna vid teatern... På Hans kanske!" "Hans! Ingen tanke. Var inte löjlig, Gudrun."

Frysringen vidgas, som när man kastar en sten i vattnet och ringarna breder ut sej. Ringar av kyla. Och själv kryper man ändå längre in i sitt gömsle och försöker skydda sej genom att kasta stenar själv.

"Jag tror att du är svartsjuk, Peter!"

"Inbilla dej inte... Det är ju slut mellan oss nu förresten."

En röst. Ett par gester. Ett kort skratt... Sen är där ingenting mer. Vad man kan se... Om inte något i Peters blickar kanske! Vad skulle det vara?! Att ögonen är rödkantade och flackar för ljuset!

"Du har visst läst för mycket. Du ser trött ut. Har huvudvärk igen? Ja, inte för det angår mej längre förstås, men..."

"Nja, inte precis huvudvärk. Ingenting att tala om i varje fall!" Bara hans sätt att säga det — som om han klär in varje ord i avskildhet. Oåtkomlighet. Nå, hon kan väl också!

"Ja, det blir bäst det här. Så klart."

"Visst. Det är bäst."

Någonstans en skälvnng. Någonstans en ömhet. Långt in- under... Man vill köra ner händerna under vattenytan och lyfta den upp i ljuset. Men man orkar inte utanför sitt påtvungna låtsas-leende. Sina små överlägsna skratt.

Tyst! Där är stickrepliken! Hon reser sej brådsnkande, slätar sin klänning och går fram mot scenen. Så vänder hon sej plötsligt om, som om hon i sista ögonblicket erinrat sej något ovä-sentligt.

"Adjö då, Peter!" säger hon över axeln, "det är ingen mening att du väntar på mej efteråt, nu, när allt är slut. Så det är bäst du går. Tack ska du ha för att du stått ut med mej så här länge."

Och hon ler.

"Adjö, Gudrun", svarar Peter lågt. Hans ansikte är som en stängd port. Man vill bulta, man vill skrika, säga något för att tränga innanför. Men det blir bara tankar, som stelnar i en skrattringas.

Hon virvlar in på scenen i en sugande, bländande rad av rampljus och strålkastarknippen. Bakom dem är salongen. En lystet iaktgående hydra med händer och ögon och gap, som vill sluka henne. Riva sönder. Lek i rampljus inför ögon. Dans över en scen med pappersbukett och brokig klänning med smink-fläckar kring halsen. Skratta. Göm dej själv. Ingen behöver veta, ingen kan se. Långt innanför det synbara sitter hon, den verkliga, och kvider sakta.

Snurrar runt, runt med skälmska ögonkast ut mot det svarta gapet. Runt, runt i det gula ljuset, inne i sin egen ensamhet. Kan inte komma ut ur den. Här är bara jag, och jag vill, vill. Vad vill jag? Vem är jag? Vem hör...? Rädsla och ensamhet.

Främlingskap och hinder... Runt, runt... Leka och låtsas. Glittrande skratt. Blanka ordskurar, som döljer. Sköljer undan... Dansa in i en skog av pappträd. Runt, runt och ut igen bakom kulisser...

Och där står Hans Kramer beredd och väntar på replik, svept i en fotsid kåpa. Han lyfter upp henne och fortsätter att snurra henne runt, tills hon lekfullt slår honom med buketten över kinden.

"Vi ska spela lika bra i "Herr Sleeman kommer", Gudrun. Ska vi inte?"

"Javisst. Vi ska spela teater, som dom inte sett maken till." Nere i logen kryper hon ur sin brokiga festklänning. Och lägger av sin mask. Sin påsmetade skrattmask.

Peter har gått. Hon är ensam. Och inne i ensamheten en stic-kande svärm av frågor: Vem är jag. Vad vill jag. Vart tänker jag ta vägen?... Gode Gud, som är i himlen, vad du är långt borta. — — — — —

När hon kommer ut från sceningången, lösgör sej en man ur skuggorna från husgaveln mitt emot och börjar sakta gå neråt den nästan folktomma gatan. Han kurar med axlarna och kör ner händerna i fickorna, som om han ville skydda sej mot det frysblå månljuset.

Det är Peter!... Då har han inte bara kastat på sej ytter-kläderna och rusat sin väg bort från henne. Då måste han väl ha tvekat! Väntat på något "annorlunda" kanske. Som hon själv.

(Forts. å sid. 22)

DEN ISBLÅ

Bland döda träd
i ensamskog
blå fågels vinge
dalat ned
Bland döda träd
bland döda träd
en isblå vinge

O fågelsjäl, var är du?

Dessa spensliga små fjädrar
bortslitna av en grym vind
bortslitna med skärande grepp
ur din varma darrande kropp

Likt ett prisma
lyft mot höjden i triumf:
frusen tår i näbben
frampressad
under stupad blick
på en fågel

CHRISTEL STERNER

Kriland 52

Förberedelse och Rannsakan

På Midsommarafton hörde vi Harry Martinson rekommendera höga vederbörande att ändra almanackan så att Midsommaren skulle komma nån gång i juli, eftersom nu inte den riktiga sommarvärmen och dess livgivande element ville infinna sig i rätt tid, enl. den gamla tidsräkningen. Som synes drar sig inte våra kulturpersoner för krafttag. Den tendensen märks också på andra områden. Nye akademiledamoten och kollegan till Martinson på stol nr 5, professor Henry Olsson, vill ha ytterligare en professur i litteratur vid Stockholms högskola och professor Herbert Tingsten är i full fart med att skaka ned den subtile diktaren Vilhelm Ekelund från hans tron i poesins högre luftlager. Och för att förflytta oss ned på marken, till själva verkstäderna i kulturlivet, så tycks det hamras och smidas flitigt i högsommarvärmen. Kungl. Dramatiska Teatern vilar visserligen på hanen i vad det gäller mera offentliga avslöjanden. Men man kan efter den välförtjänta succén med "Colombe" som avslutning på en ansträngande säsong gissa sig till att det förberedes nya saker och ting bakom de neddragna ridåerna. I filmateljéerna tycks det vara uppåt värre. Storfilmerna "Barabbas", som delvis inspelats i Palestina och Italien, har slutkomponerats

Ulla Jacobsson i filmen "Hon dansade en sommar".

"Kerstin" och "Göran" i filmen "Hon dansade en sommar".
Foto Nordisk Tonefilm.

i huvudstadsateljéerna och Harry Martinson — som inte bara funderar över förändringar i almanackan och förflyttning av lövhyddohögtiden — har skrivit ett filmmanuskript till "Vägen till Klockrike", en film som är önskad och efterlängtdad av många martinsonbeundrare. Detta var några glimtar om vad vi kan vänta oss. Under tiden roar sig åtskilliga av kritikerna med att mer eller mindre kitsligt värdera och analysera vad som redan varit.

Filmerna "Hon dansade en sommar" har nu gått drygt ett halvt år på samma biograf i huvudstaden och visats för en kvarts miljon människor, och den slår höga svallvågor runt om i Europa, långt ned mot det soliga Medelhavets kuster, och lär, när detta skrives, vara på väg till Japan! Inte underligt att man vill syna en sådan film lite närmare i fogarna. Och grundtemat är även här — liksom ofta i film — förstås kärleken! "En stor film över ett anstötligt ämne", skriver en fransk tidning sammanfattningsvis. Och vari består då det "anstötliga"? Ja, det måste väl ligga hos de oförståelsens apostlar, som främst representeras i filmen av en för Kerstins och Görans kärlek synnerligen kallsinnig präst. Hans hårda moralbud och dogmatiska livssyn avteckna sig som kyliga frostfläckar här och var i den i övrigt naturlyriska och av varm sympati genomvävda handlingen. Men det finns delade meningar om förtjänsterna. Stig Ahlgren betygsätter filmen på följande sätt: "... några beräkande filmmakare, som skakar ihop en cocktail av naturskönhet, folkvisevemod, underlivsflabb och buskteatereffekter, tillsätter

ett par droppar kvasifilosofisk tro på den frigjorda ungdomen och sedan till på köpet får sina förhoppningar att det ska gå i både kritik och publik hundrafalt infriade."

"Stig Ahlgren är troligen övertygad om att hans mening är uttömmande och den enda rätta och saliggörande", replikerar signaturen Robin Hood i Stockholms-Tidningen. Det är självklart att en litteraturkritiker reagerar litterärt inför filmerna, men det är inte lika självklart att han offentligt skall yttra sig om filmerna, fortsätter Robin Hood surt (med adress till Ahlgren). "Det rör sig ju inte om litteratur, och det blir ju ändå bara stenhuggeri."

Och sedan filar Robin Hood vidare på vad en norsk kritiker sagt och utbrister hänförd: "Men stoffet har ju lyfts! Filmarna har ju lyckats ge väsentliga delar av stoffet vingar så det likt en skimrande trollslända höjer sig över den platta jorden! Det är ju därför miljoner människor suttit betagna."

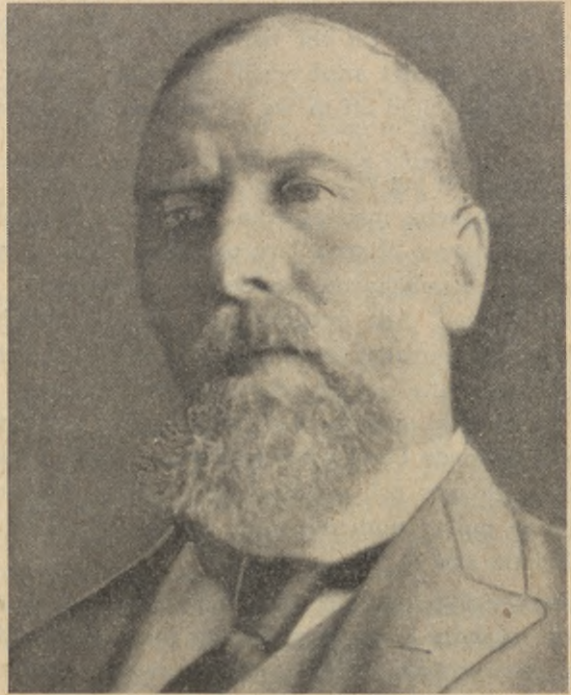
"Stoffet har tydligen fått vingar"

enligt en professionell filmkritiker och "höjer sig över jorden", men hur var det nu, trots allt, med den livsfientlige prästen och den frigjorda ungdomen? Det är väl i dessa motsatser, mellan gammal religiös kyrkomoral i dess mest extrema utformning och ungdomens nya frihetsevangelium, filmens kärna ligger. Och det är väl frågor, som i hög grad hör hemma på jorden, frågor, som kanske socialvårdare och läkare i modern nutid möter på ett helt annat sätt än både filmkritiker och präster. Det är i det senare sammanhanget intressant att ta del av vad en vanlig ung flicka, som heter Kerstin Andersson, har att säga om den Kerstin med kavaljer filmen framställer. Kerstin Andersson "realist" — det är kanske tillåtet att kalla henne så här — går i läroverk i Härnösand och har erhållit pris i en av Aftontidningen anordnad uppsatstävlan. Hon har bl. a. följande tänkvärda ord om den romantiska kärlekssagan i filmen i sin prisuppsats: "Något som man reagerar emot, är också filmens tendens att helt lovsjunga Kerstins och Görans sexuella förhållande till varandra. I denna tid är just det ett så allvarligt problem, men här nöjer man sig med hennes enkla försvar: "Jag tycker ju så mycket om dig!" I själva verket räcker det nog inte bara med det! "Den här läroverksflickan, som väl närmast representerar den ungdomsgeneration filmen behandlar, påpekar också, utan att försvara den intolerans prästen i filmen fryser åskådaren med, att det finns dock präster med betydligt trivsammare sinnelag. Man kan instämma med Kerstin-realist och göra en stilla fundering, om det inte hade varit lämpligt, att bredvid den benhårde prelaten av den ortodoxa skolan smuggla in en yngre hjälppräst med sinne för studiecirkel och fotbollspel? Präster av den senare, mera ungdomliga typen, lär ska finnas! Men nu är det väl så, att man inte får frisera eller tillrätalägga

Tora Teje och Anders Henriksson är två "slitstarka" skådespelare, som uppbär sina roller väl i succékomedin "Colombe" på Dramaten. Hon som den riktiga teatermamman (Mme Alexandra) och han som hennes sekreterare (La Surette), som fick ta mot örfilarna!

problemställningarna allt för mycket i en riktig film. Då viskas något om det som är alla filmregissörers fasa — en vanlig enkel propagandafilm! Ja, så står man där igen och undrar, och många som är i film-Kerstins och film-Görans situation — ungdom finns ju alltid på biograferna — frågar sig också vad som nu är den riktiga livsföringen. Filmen antyder, men lämnar många frågor obesvarade.

Författaren Wilhelm Ekelund.

"Vinden blåser vart den vill

ingenting står rycken", skrev Nils Ferlin en gång i en dikt. Den tesen faller osökt i minnet, när man tar del av de litterära omvärderingarna på Dagens Nyheters kultursidor. Där virvlas det upp biblioteksdamm, och de gamla mästarna hänga på sköra trådar, eller rättare sagt på långa tvättstreck. Till och med Wilhelm Ekelund har kommit med i den stora avtvättningen. Wilhelm Ekelund tillhör ju dessa stora, som man nalkas med vördnad och andakt, en diktare över tid och rum. Många har väl funnit sig i att enbart hysa vördnad, utan att närmare tränga in i hans diktning, väl medvetna om sin begränsning att komma in i hans upphöjda, svårbegripliga diktarvärld, där den klaraste kristall hägrar för den, som med svett och tårar lyckats tränga sig igenom till det allra finaste gemaket. Men professor Herbert Tingsten har — som inledningsvis antytts — inte nöjt sig med att tassa omkring som en "vanlig litteraturkritiker" i försiktig vördnad med tjocka ljuddämpande tofflor på fötterna i Wilhelm Ekelunds klassiska diktarslott. Tingsten har bildligt talat klivit in i det allra heligaste med spikskor på fötterna. Ekelund var moralist, säger han, och kämpade mot ondskan, publikfriariet och vardagligheten, men den ondskan han själv föll offer för var högmödet. I en serie skickligt utförda analyser av olika drag i Ekelunds diktning påvisar Tingsten bl. a. hur problemet "elit" och "massa" framträder hos Ekelund. "Det rena skrytet — ofta gripande i sin öppenhet — kan illustreras genom hundratal satser... uppdelningen i den folkligt-förnäma, tillbakadragna, ensamma eliten och massan av konkurrerande, fåfänga och lågsinta intellektuella är tillräckligt genomförd och väsentlig för Ekelund för att man skall frestas att tala om ett slutet system."

Ekelunds minst sagt underliga inställning till samhällsfrågor-

(Forts. å sid. 18)

En rospigg med färg

När man tänker på sin barndoms landsflyttningar känner man sig lätt antikverad till mods. Vad är det för ett torrlagt nöje att ta tåg ut till landet, buss eller bil!

Nej, tacka vet jag Waxholmsbåtarnas storhetstid. Var är nu tälotsängarna, madrasserna, bolstrarna, kastrullerna, krukväxterna, filtarna, lårarna, kappsäckarna, spånkorgarna, barnvagnarna, cyklarna, fällstolarna och kryddbukarna? Allt byggdes upp som ett Eiffeltorn på akterdäck, bevakat av en familjemedlem på det att inte hälften skulle åka av vid en godtycklig brygga (så-dant hände ofta, men det var retligast, när matlärarna stod och regnade bort) själv satt man i fören sugande på en polkagris och vaktande sin docka. Ångbåtens stänkande pulsar dunkade inom en som vore det ens eget hjärtas slag...

Vilket härligt äventyr! Och detta skall nu så småningom upphöra i och med det att som Gåsblendaren skrev häromsistens "Sjöhistoriska museet vägrar att ha sina ångbåtar utlånade längre".

Det är i alla fall roligt att minnas och likaså spännande att fiska upp de originella fysionomier och tungomål som färgade ens barndoms somrar ute vid Ålands hav. Bara den sjungande rospiggskan var inte lätt för ett stadsbarn att fatta, men gav en våldsamt tjusning åt livet på landet. Och ger väl fortfarande för den delen, likaväl som det fortfarande finns många färgrika personligheter bland befolkningen. Men Lindgren finns i alla fall inte.

Hans stuga var den mest egendomliga jag sett...

Lindgren levde huvudsakligen på kolbullar. Var han på riktigt gott humör kunde det hända att han bjöd på pannkakor, som han gräddade i en enorm stekpanna med höga kanter.

Lindgren bodde inte i själva byn utan i skogen. Om han någonsin haft ett förnamn var det väl bara han själv som visste.

Hans stuga var den mest egendomliga jag sett. Den var konstruerad av bräderna från nån gammal fiskebåt och mellan plankorna, som sutto så där en decimeter från varandra, stack det fram mossor. Vid ena kortändan var ett redskapsskjul konstruerat av båtens för. Inuti minns jag den som en mörk jordkammare fullkomligt svartrökt av oset från spiseln. Han hade någon slags soffa som han erbjöd besökaren och på den låg det en massa gamla tidningar (och färsk med för den delen, men oupptagna). Han läste nämligen bara en gång om året och det var vid jularna.

Lindgren levde huvudsakligen på kolbullar. Var han på riktigt gott humör kunde det hända att han bjöd på pannkakor som han gräddade i en enorm stekpanna med höga kanter.

Vi var alltid lika ängsliga att han skulle vara på så gott humör. Man kunde givetvis inte tacka nej. Pann-

— Han svärmade för henne medan han grävde en brunn på vår gård och han tittade på henne, när hon gick över gården, så att vi trodde han skulle falla i sin egen grop.

kakorna var tjocka som gammalt läder, svartbruna både inuti och utanpå, och smakade ungefär lika bra. Pannan diskades väl inte mer än högst en gång om året. Man tuggade och tuggade och svalde mödosamt men man gav inte upp, ty hoppet stod till att Lindgren skulle läsa dikter.

Det var en fantastisk upplevelse när denne skogsgubbe lättade på svångremmen och lät sin fantasi flöda i oräkneliga självkomponerade verser.

Någon fullkomligt världsfrämmande typ var han emellertid inte. Han var mycket eftersökt som väg- och brunnsbyggare. Han byggde vägar alldeles ensam. Han bröt sten och han lyfte och han stod i. Så alldeles jämna blev väl inte vägarna men de håller än.

När han byggde vägen utmed havsbandet ut till Lotsutkiken vid Simpnäs sjöng han och skrev en dikt för varje färdig meter. Av kantiga klippblock och grov sand växte vägen fram, döpt i sång och poesi.

Lindgren var en stor romantiker. Han skaldade och sjöng om hav och bränningar och undersköna sjöjungfrur och andra väsen. Hans temperament var våldsamt och äkta. Han var skrockfull och såg syner. Han spådde och siade. Alla slags naturväsen var honom väl förtrogna. Skogsrådet hade han mött många gånger och hans sammanträffanden med spöken och Vita frun kunde få oss barn att rysa i julihettan.

Det var visst inte lätt att få Lindgren att prata, som man kanske kan tro av ovanstående. Han var en enstöring och en stark personlighet, som inte gick att flytta en tum om han inte själv ville. Man fick allt krusa och tigga en hel del innan han läste, sjöng eller berättade

och han gjorde det bara för folk som han trodde förstod sig på det.

Han såg fantastisk ut. Säkert i 100-kilosklassen. Magen, pannkaksmagen, var som en jättelik lufttrumma och han gick mestadels bara i en undertröja som spändes ut som en ballong. Svångremmen nådde inte runt magen, så den hade han fastgjord strax under. Det såg livsfarligt ut, men det höll.

Det pratades en hel del om Lindgren förstås, både av sommargäster och bybor. Man relaterade med förtjusning hur han tvättade sin tröja (han hade bara en i taget, när den var utsliten och svart av smuts slängde han bort den och köpte en ny). När kvällsdaggen hade fallit tog han av sig tröjan och sprang naken släpande tröjan i daggen fram och tillbaka över fältet tills tröjan var våt. Därefter hängde han upp den på tork.

Ibland gjorde vi en söndagspromenad till Lindgrens stuga i skogen. Då satt han mest och karvade på sin ungdoms älskade i trä. Ett otroligt stycke skulptur, som skulle fått Bror Hjort att sucka av förtjusning. Han hade färglagt hela skulpturen som var i bröstbild i naturlig storlek. Flickan hade faluröda kinder och läppar och ögonen hade han sotat med kork.

Men han var aldrig nöjd. Den ena skulpturen efter den andra förkastades och ställdes åt sidan.

— Naaj, si jag fårna' allri som ho' va! brukade han säga på sin rospiggiska. Så grann som ho' va' de' får ja' na' allri...

Men det var något mystiskt med Lindgrens älskade. Hon hade visserligen ett namn med verkade ändå överklig. Kanske hade hon bara existerat i Lindgrens fantasi... Det enda vi tyckte oss röna ut var att han hade sett henne i en båt kajuta vid Gävle någon gång i ungdomens vår. Kanske var det en annan sjömans flicka...

Hur som helst: för Lindgren var hon inkarnationen av Kvinnan. Som ledning vid färgläggningen av henne hade han en flicka på ett omslag av Hela Världen, som han påstod liknade sin ungdoms brud.

När kvällsdaggen fallit tog han av sig tröjan och sprang fram och tillbaka över fältet tills tröjan blev våt...

En gång minns jag i alla fall att Lindgren blev verkligt förälskad i en varelse av kött och blod. Det var en barnflicka från Åland som blev föremål för hans ömma låga. Han svärmade för henne medan han grävde en brunn på vår gård och han tittade så på henne när hon gick över plan att vi trodde han skulle falla i sin egen grop.

På midsommaraftonen det året snyggade Lindgren upp sig för första och sista gången. Han hade skaffat sig en kostym i Norrtälje och på hans runda huvud satt en splitterny halmhatt (byborna fnittrade förstås: Lindgren hade gått och blivit sommargäst då se!) I den eleganta skruden infann han sig till midsommardansen... men flickan hade fått sin fästman från Åland och Lindgren var för övrigt blank i huvudet som en biljardboll — och 50 år...

Så den romansen var snart ett minne blott men levde i alla fall kvar i oförfalskad kärlekspoesi.

Så blev Lindgren enstöring igen och det fortsatte han med tills hans dog. På gamla dar kunde han inte sköta sig själv, men ville inte flytta från sin stuga i alla fall. Till slut fick man nästan med våld ta honom därifrån för att föra honom till ålderdomshemmet.

På vägen dit dog Lindgren.

Hans egenartade personlighet som växt samman med skogen och havet tålde inte någon förflyttning till människornas värld.

Tecknare: Gösta Kriland.

FÖRBEREDELSE...

(Forts. fr. sid. 15)

na illustrerar Tingsten med ett dräpande citat ur Ekelunds egen produktion: "Alla reformer är endast grova surrogat eller bedövningsmedel, så länge man ej ser att det onda ligger i ett djupt avsides område där det är oåtkomligt för allt utom den klara egna insikten i dess absoluta oåtkomlighet för sociala medikamenter."

Ett betydligt försonligare intryck ger G.-O. Adelborg i "Utredning till belysandet av Vilhelm Ekelunds position" i Bonniers Litterära Magasin. Man får i Adelborgs mycket belysande sammanfattning en känsla av att även han på åtskilliga punkter kommit fram till vissa vägmärken, som markera Ekelunds diktartvandring, upptäckt liknande tendenser som Tingsten, men inte på långt när farit så hårdhänt fram i analyserna. På ett ställe ger emellertid Adelborg — en smula på sidan om det rent litterära — i blyxtbild, en kanhända mindre känd sida hos dikta- ren: "Egendomligt nog synes han för övrigt, på något mystiskt vis, ha varit övertygad om sin rätt att vänta tillräckligt penning- understöd. Att han, allteftersom han blev mer känd och uppskattad, kunde ha förhoppningar därpå, var ju naturligt. Men att vilja hävda en inneboende rätt till adekvat ersättning (utöver den inkomst som föranleddes av produktionens marknadsvärde) för själva verksamheten som diktare är väl knappast rimligt, eftersom någon objektiv måttstock härvidlag icke existerar."

Diktaren tycktes — av detta citat att döma — vara väl medveten om sin storhet — något som står i stark kontrast till "den anspråkslöshet" man ofta i litterära kretsar tillskriver Ekelund både som människa och författare.

Om Ekelunds plats inom litteraturen synes det dock inte råda någon större tvekan hos Adelborg: "Att Vilhelm Ekelund i vår litteraturhistoria intager och kommer att bibehålla en plats bland de främsta (i visst avseende t. o. m. som den främste) torde icke behöva betvivlas."

S. H.

MODERN KEMOTERAPI (Forts. fr. sid. 8)

verkliga gynnsamt kan påverka och förbättra tuberkulosjukdomen.

Kärt barn har många namn, och den nya medicinen förekommer redan under en hel rad olika benämningar. Den mest bekanta är väl rimifon; andra beteckningar äro nydrazid och neoteben. En svensk industri kallar medlet raumanon. Kemiskt sett utgöres preparatet av isonikotinsyrehydrazid. Det är besläktat dels med conteben, som många tuberkulospatienter prövat, dels med nikotinsyran, som ingår i ett fullvärdigt B-vitaminpreparat.

Ryktena om det nya medlets överlägsna verkan tror jag sammanhänger med uppgifterna, att det skulle ha en bakteriedödande effekt och således vara starkare verksamt än PAS och streptomycin. I provrörsförsök och på marsvinstuberkulos har medlet också visat sig mycket lovande. Men när det gäller behandling av människor, kan man inte använda de stora doser, som fordras för att döda bacillerna, ty då skulle icke endast bacillerna utan troligtvis även patienterna taga allvarlig skada. Även det nu aktuella läkemedlet är nämligen ett

gift, och kvantiteten medicin får anpassas efter vad individen tål. Effekten av de doser, som kan komma i fråga vid behandling av människor, är därför rätt lik den man ser vid PAS- och streptomycinbehandling: temperaturen och sänkan sjunker, vikten ökar, upphostningen minskar, eventuellt försvinna bacillerna, förändringarna på röntgenfilmerna klarna upp. Hittills har dock ingenting framkommit, som talar för att det nya läkemedlet skulle göra kvävgasbehandlingen och de kirurgiska åtgärderna överflödiga. Snarare då tvärtom.

För att snabbt få en uppfattning om, vad preparatet duger till, är det av stor vikt att ge det åt de patienter, som tidigare icke fått någon annan medicinsk behandling. Först när man sett effekten härav, kan medlet intrangeras på sin rätta plats i läkemedelsarsenalen, om det nu blir framför, vid sidan av eller efter PAS och streptomycin. Kanske blir det i kombination med andra preparat, som det speciellt kommer att utnyttjas. Såvitt man kan förstå, blir läkemedlet i fråga en särskilt värdefull tillgång för patienter, på vilka PAS- och streptomycinbehandling icke längre har önskad effekt.

OLOF HALLSTEN:

Skomakaren och "hjärnornas kamp"

Delvis i anslutning till Erik Gösta Elfs artikel "Kroppsarbete och kulturarbete" i föregående nummer av Status skall vi här från något olika utgångspunkt ta upp motsättningen mellan kroppsarbetare och intellektuella och även något beröra de sjukas och handikapades problem, vilket sista bör vara av intresse för denna tidnings läsare, helst som det enl. en amerikansk undersökning kommer att visa sig i fortsättningen att handikap genom sjukdom eller lyte inte med nödvändighet behöver betyda varken sämre produktionsresultat eller lägre lön, troligen inte heller större vantrivsel — om man för övrigt är välutvecklad.

Elf citerar den gamle greken Apelles, som uppmanade skomakarna att bli kvar vid sina läster och säger att man i vår tid vägrat att följa hans uppmaning så mycket som möjligt och att "stora grupper av samhällsmedborgare har lämnat kroppsarbetet för att övergå till andra yrken". Utan tvivel finns det fortfarande en viss motsättning mellan kroppsarbetare och vissa intellektuella. Ehuru en inte ringa del av de senare ekonomiskt sett torde ligga sämre till än en del grupper bland de förra, kan de bli föremål för avund för att inte ibland tala om mer eller mindre latent aggressioner. Men förhållandet kan också vara motsatt: många intellektuella skulle föredra ett manuellt arbete med jämförelsevis god förtjänst och hygglig arbetstrivsel — om de bara vågade eller kunde komma sig för. Men det är svårt att bryta rytmen. På vilket håll vantrivseln i arbetet, i hemmet eller över huvud taget i allmänhet är störst, torde dock vara svårt att yttra sig om. Framför allt bör man söka undvika att generalisera.

Vill man få ett riktigt grepp om den moderna människans situation, kan man med fördel studera en del utredningar, särskilt dem där ungdomens problem blivit föremål för mer ingående utredning. Det finns en mängd sådana både på svensk och utländsk botten. Och eftersom det är i ungdomen — den alla bekymrar sig om — som förutsättningarna för en tillfredsställande utveckling grundläggs, bör man inte försumma detta studium. Ett är ganska säkert: bland dem som har ungdomen bakom sig och som inte är sysselsatta i högre, frivilligt valda yrken — som kräver utbildning, ger anseende och skänker trygghet — träffar man ganska sällan på folk — vare sig de är kroppsarbetare eller "intellektuella" — som är helt tillfredsställda med sin nuvarande funktion i samhället. Bara bland ungdom, som har framtiden för sig, kan man mer allmänt

Att göra skor är fortfarande en respektabel sysselsättning anser Olof Hallsten, som för sin del tycker, att man skall vara försiktig, när man talar om "intellektuella och mindre intellektuella yrken". I övrigt formar sig Hallstens framställning till en rätt besk kritik av vissa formuleringar i Erik Gösta Elfs artikel "Kroppsarbete och Kulturarbete" i förra numret (Status nr 7 1952).

finna en tendens till relativ tillfredsställelse med arbetet och tillvaron. Men denna torde då snarare vara betingad av medvetandet om att de är i besittning av outnyttjade möjligheter.

Av speciellt intresse är några svenska utredningar, Ungdomen möter samhället, Ungdom på fritid och det avsnitt i nykterhetskommitténs betänkande som behandlar ungdomen. Vidare kan man nämna den amerikanska Tonåringar och den danska Ungdomen och arbetslivet, som båda kan läsas med stort utbyte. I den sista är tyngdpunkten förlagd på övergången från skola till arbetsliv. I detta sammanhang bör kanske även nämnas en mängd psykologiböcker. Särskilt i USA har man koncentrerat sitt intresse kring barnpsykiatri och ungdomspsykologi. Där ligger också sociologistudiet i täten och där företar man även en hel del praktiska experiment.

Enligt en undersökning, som dr Mindus stöder sig på i Fackföreningsrörelsen, har det visat sig att bara 10 procent av uppsägningarna berott på otillräckliga kunskaper, medan 90 procent berott på karaktärsbrister. Kommentatorn till denna undersökning säger att anpassningssvårigheter både i arbete och i livet bottnar i brister i känslolivet. Lämplig begävnin — inte högsta intelligens alltså — moget känsloliv och frihet från abnorm uttrött-

barhet är de tre faktorer, som mer än andra avgör en individs arbetsanpassning. Vad som här alltså anses vara det viktigaste torde böra räknas till de övervägande psykiska egenskaperna.

Man skall inte falla på knä för statistiken, eftersom den aldrig i större omfattning kan komma åt de irrationella faktorerna. Men den kan dock säga en del — i bästa fall. I just den, visserligen inte omfattande, amerikanska statistik som vi redan antytt och där det väl huvudsakligen är fråga om personer med kroppsliga defekter, sjukdomar eller över huvud handikapade, finner man en del material, som är ägnat att i viss mån förvåna. Enligt denna undersökning, som gjorts av dr Tobias Wagner vid New York universitet — och som anförs av den norske stadsläkaren Jens Batt — har man vid en jämförelse mellan handikapade och "normala" industriarbetare i olika industrier funnit, att de förra — de handikapade — ligger bättre till.

Bland annat har det visat sig att de vanföras produktionshastighet, produktionskvalitet och veckolön genomsnittligt är något högre än för "normala" arbetare. I begreppet vanför innesluts då alla handikapade på sjukdom eller skada. Att märka är emellertid att de handikapade i förväg tilldelats arbeten som passar dem. Detta har lett till att undersökaren vågat förmoda att för en vanför som ges samma möjligheter att nå ett gott resultat under normala förhållanden, blir vanförheten i allmänhet en stimulans till bättre resultat. Men då får arbetsledningen självfallet inte ha samma inställning till de "partiellt arbetsföras" problem som den ingenjör i en fabrik, vilken då han skulle placera de partiellt arbetsföras förklarade att det inte fanns några spadar som var bara hälften så stora som vanliga spadar!

Även om man vore frenetisk motståndare till det moderna effektivitetsraseriet, under vars bann människan försvinner i hanteringen för det heliga produktionsresultatets skull, kan man dock inte underlåta att dröja här. Detta säregna förhållande skulle enligt samma källa bero på att svårt sjuka människor, som kanske en längre tid varit borta från det normala samhällslivet, besitter en långt större stabilitet i tjänsten, större uthållighet och pliktuppfyllelse, sedan de ånyo väl kommit ut i arbetslivet, än "normala".

I sin artikel förefaller det som om Elf nästan fullkomligt förbigått de psykiska faktorer, som torde spela en utomordentlig roll inte bara för trivseln i arbetet utan även för valet av yrke. Det är sålunda inte bergsäkert att valet av ett "intellektuellt"

yrke — såsom skriverseri och måleri — måste vara betingat av de sämre villkoren i ett mer manuella arbete, där förtjänsten för kvalificerade arbetare ofta ligger oändligt mycket högre än i en mängd "intellektuella" yrken, som stundom inte alls är några yrken utan bara dagdriveri, i likhet med sådant som vi skribenter gör oss skyldiga till — åtminstone en del av oss inklusive undertecknad!

För att emellertid återgå till vad som sagts om de missanpassades karaktärsskador, såsom avgörande för anpassningen till arbetet och tillvaron, har man svårt att föreställa sig att det i den statistik som vi anfört skulle finna något större antal "nervöst sjuka", hos vilka man nog i allmänhet får förutsätta att arbetskapaciteten och trivseln — utom tillfälligtvis i undantagsfall — måste vara åtskilligt under det normala genomsnittet. Följaktligen vågar man dra den slutsatsen att det är eller kan vara ett mindre problem att lida av en kroppslig sjukdom eller av ett lyte än av psykisk sådan i form av "nervösa symptom" eller karaktärsbrister. Att de handikappade kan ligga så bra till i sitt förhållande till arbetet kan alltså vara betingat av att de är mindre mentalt skadade — trots allt — än många andra till det yttre välartade och avundsvärda. Detta utesluter dock inte att man även måste räkna med en viss andlig torftighet, som kan göra att de just på grund därav finner sig tillrätta inom ett mer begränsat område.

Som det torde framgå av vad som här sagts torde det inte vara lyckligt att generalisera, något som Elf i alltför hög grad syns hemfalla åt. När han säger att industriarbetet i stort sett är något grått och monotont, "ren vardag", som sänker den mänskliga nivån, kan man delvis vara med. Men när han i fortsättningen slår fast att en författares, en konstnärs eller vetenskapsmans arbete aldrig behöver bli det, förvånas man. Har Elf aldrig fått en bingerecensionsböcker av skrala författare att läsa och skriva om så snart som möjligt till ett pris av tio-tjugo kronor per styck? Vore inte detta arbete mycket ofta — för de flesta alltid — "ren vardag", hur kan det då komma sig att särskilt rid-darna av penna och pensel i så stor utsträckning är beroende av stimulantia och narkotika. Vore inte deras och många andras arbete "ren vardag", borde de knappast ha så stort behov därav. Men inte heller här får vi generalisera. Det finns även en annan förklaring, omfattad av en psykiater, som undertecknad i annat sammanhang intervjuat: många av dessa "intellektuella" individer känner sin begränsning. Genom beroendet av stimulantia och narkotika flyr de från en verklighet som de inte ens i egenskap av intellektuella förmår bemästra och som de inte heller kan förändra.

Likaledes blir man förbluffad av Elfs påstående att det är några få "eminenta

hjärnor", som fört mänskligheten framåt. Ofta är det de "eminenta hjärnorna" som för mänskligheten till avgrunden. Intelligens är ingalunda någon borgen för moral och mänsklighet. Och vi bör absolut inte för deras skull försumma skomakarna, som enligt vad det sägs brukar vara stora filosofer. De eminenta hjärnornas förkrossande dominans fascinerade både Max Nordau, Nietzsche och Strindberg, den senare särskilt vid den tid då han var som mest engagerad i "hjärnornas kamp". Enligt dessa herrar, som vi dock betygar vår aktning, var skomakarna inte mycket värda. Vi borde kanske akta oss för att buga oss för djupt i stoftet för de få "eminenta hjärnorna". Kanske skulle vi klara oss bättre utan en del av dem, om människorna i allmänhet vore bättre skickade att bemästra sina egna situationer, mer emotionellt mogna och med mindre av de karaktärsbrister, som lärda psykiatriker söker befria oss ifrån — tro-ligen utan att lyckas.

Att skilja på intellektuella och manuellt arbetande blir allt svårare och svårare numera. Det finns massor av manuell yrken som kräver synnerlig intelligens. Och ofta är hög intelligens just förutsättningen för att dessa arbeten skall kunna klaras. Men det finns också "intellektuella" som kan vara debila utan att det märks på deras prestationer.

När det gäller att ta ställning till mot-sättningen mellan kroppsarbetare och intellektuella och yrkesval och yrkesbyte, finns det en hel mängd problem att ta hänsyn till. Vi måste ställa ledarna i relation till grupperna. Vi måste utreda yrkesväxlingens djupare orsaker och vad trivseln resp. vantrivseln innerst inne kan bero på. Vi måste fråga oss i vad mån inställningen till arbetet — vare sig det är intellektuellt eller manuellt — är betingat av neuroser och om dessa inte till stor del kan rättas till genom psykoterapi i arbetet — särskilt praktiserad i USA. Vi måste få reda på varför den ene väljer flyktattityden och den andre stridsattityden, skaffa oss kunskap om varpå exempelvis själva det abnorma uttröttnings- eller vantrivselmomentet beror — av inre eller yttre orsaker — vilken roll stimulantian i olika former spelar och i vad mån arvet eller miljön eller bådadera är bestämmande för individens attityder.

För närvarande ligger art.-förf. på rygg och läser dr Hans Lindströms oerhört intressanta gradualavhandling om August Strindberg, Hjärnornas kamp — liksom han tidigare legat på rygg och läst samtliga andra svenska gradualavhandlingar om honom. Varför han gör detta i stället för att pligga skor eller placera skruvar i hål eller göra hål för skruvar eller tillverka papper i stället för att med skrivmaskin förstöra sådant, beror helt enkelt på att han är lat! Det är rolligare och mer spännande att läsa om "hjärnornas" kamp än att göra papper. Men det är improduktivt,

och det är mindre socialt än att göra papper. Däremot ger det mindre ekonomiskt utbyte. Att förf. ändå gör det beror på att han inte i tid insåg, vilka brister i känslolivet han led av. Hade han gjort det, skulle han kanske sökt komma till rätta med dem och vid det här laget varit en välanpassad, välbärgad och harmonisk skomakare. Det finns alltså ingen anledning att misskreditera skomakarskrået genom att överbetona de få "eminenta hjärnornas" roll i världsutvecklingen. Vad det närmast gäller är att redan från begynnelsen bl.a. genom differentierade samhällsåtgärder, särskilt på skolstadiet, få människan att inse sin egen situation, hjälpas att förstå vad hon verkligen duger till och att acceptera sig själv med de möjligheter hon har — oavsett om dessa gör henne till en manuellt eller intellektuellt arbetande kugge i samhällsmaskineriet.

DE SJUKA OCH RADION

I "Röster i Radio" nr 13/1949 förekom under ovanstående rubrik en notis som väckte stora förhoppningar hos många sjuka, inte minst de lungsjuka. Det meddelades att Radiotjänst påbörjat en lyssnarundersökning vid Tammsvikens konvalescenthem i Uppland och att liknande undersökningar planerades vid två norrlandssanatorier, allt i akt och mening att komma underfund med de sjukas och särskilt de anstaltsvårdades speciella radio-problem.

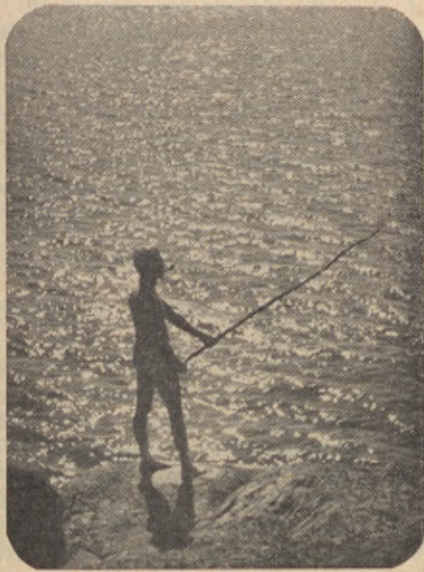
Alltsedan den där notisen dök upp i "Röster i Radio" har man väntat på att få höra mer om lyssnarundersökningarna bland de lungsjuka, vad de gav för resultat och vilka åtgärder från Radiotjänsts sida de kunde väntas ge anledning till.

Men radions män har varit tysta som Egyptens präster. När vi för en tid sen tog mod till oss och gjorde en förfrågan hos Radiotjänst i saken meddelade man oss, att förutom lyssnarundersökningen vid Tammsviken en liknande gjorts vid Österåsens sanatorium. "De intervjuade har huvudsakligen fått lämna fria kommentarer till vissa program. Materialet har använts uteslutande för internt bruk."

Det blev med andra ord för vår del en stor förväntans upplösning i intet. Vi har naturligtvis oss själva att skylla som låt lura oss av de frejdiga trumpetstötarna i "Röster i Radio":s ovannämnda notis, som trodde att Radiotjänst på allvar och i ett stort sammanhang ämnade tackla problemet de sjuka och radion.

När kommer den stunden?

LITEN SOMMARUTSTÄLLNING

SÖNDAGSMETARE

Fisken
slungad ur sin
vattendröm
ryckt
av revens mjuka
böjning
medan metaren
förnöjsamt spinner
på sin söndagssnugga
följer blåa rökens
slingerlek

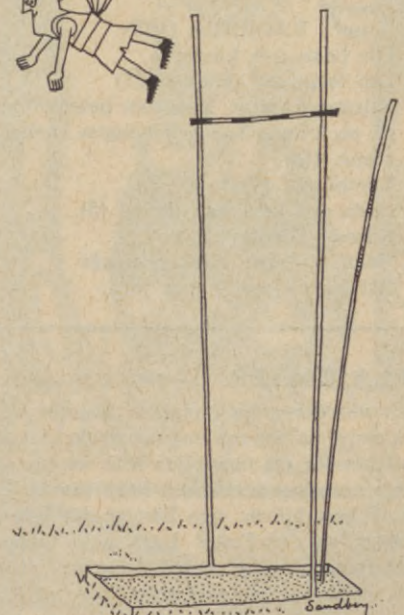
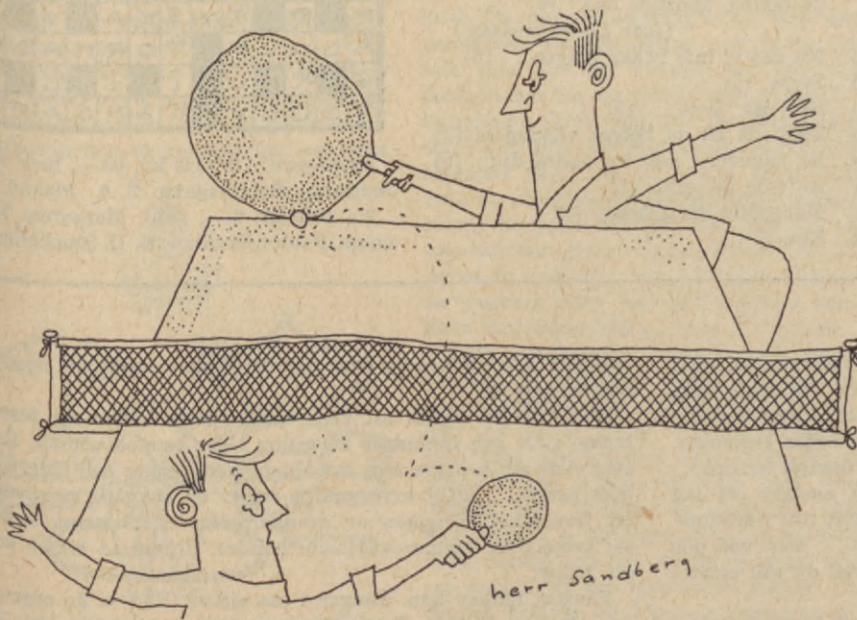
O vattenande vattendröm

NILS-OLOF ANDERSSON.

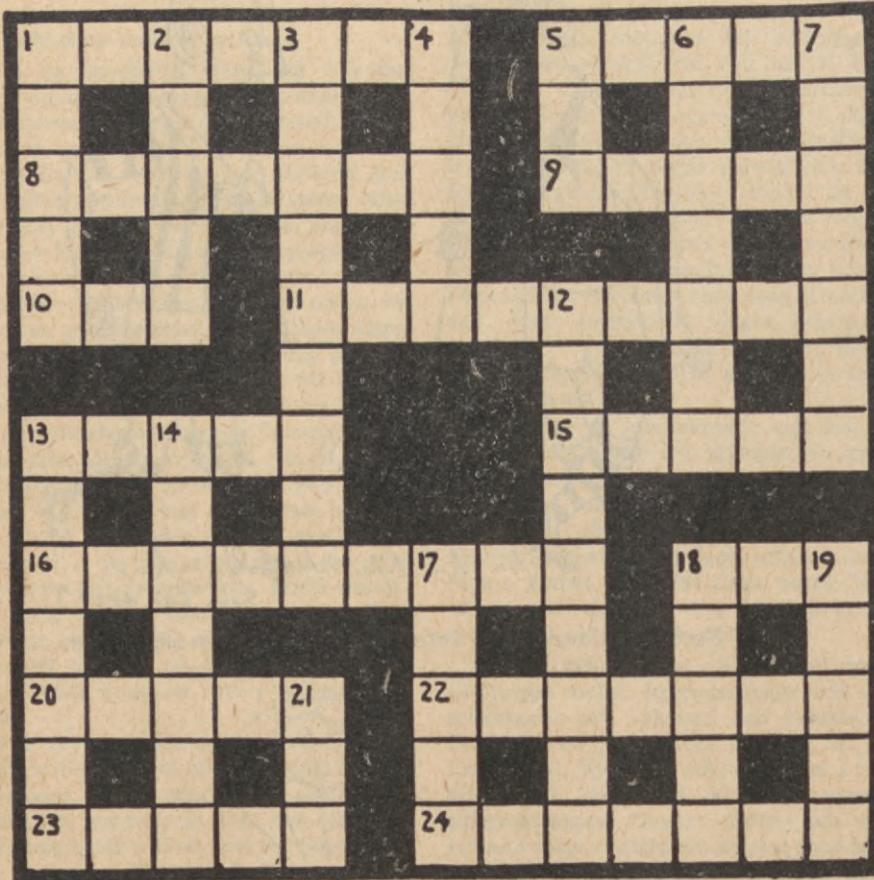
Fotbollspelaren, som inte ville släppa ifrån sig bollen...

Tecknare:
LASSE SANDBERG

Stavhoppare mot nya rekord!

KORSORD nr 8

VAGRÄTA ORD:

1. För haka och kinder, har form av cylinder. (7)
5. Klingar vackert. Men som beteckning på en kvinna har ordet ingen vacker klang. (5)
8. Kortklippt. (7)
9. Ända och kan man tända. (5)
10. Adress: Göteborg. (3)
11. "Man sträcker nacken uppåt fast knäna sacka mot jord,

man sitter vid bordet och lallar på ömma, känsliga ord." (9)
(Ivar Lo-Johansson.)

13. Nu ska vi inte bråka längre... (5)
15. Styre. (5)
16. Hör oss, Svea... (9)
18. Tänk på att du helgar vilodagen! (3)
20. Är hamstern mer än andra djur. (5)
22. Är trög på gröt. (7)
23. Mångsidig förströelse. (5)
24. Nöt. (7)

LODRÄTA ORD:

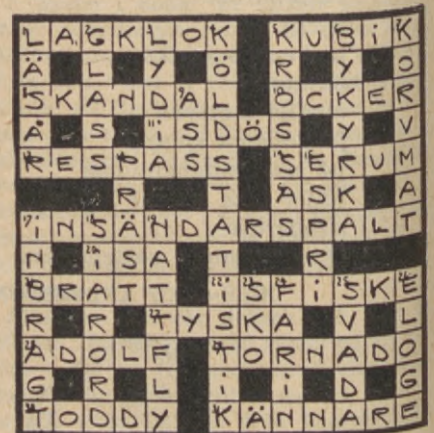
1. Pravda. (5)
2. Det kvarter i Stockholm, där "nattens röster gjutas samman i en rasslande maskin, dagens mening ligger klappad som matris". (5)
(Harry Blomberg.)
3. En prydnad i hemmet. (9)
4. Skjul. (5)
5. Är vaken ett. (3)
6. Skall likvideras. (7)
7. Användes av tandläkare. (7)
12. Har väl ingenting emot att vända. (9)
13. En som sett olika länder och folk. (7)
14. Nytt och nöje, verk och vila. (7)
17. Det är tråkigt att få röna. (5)
18. Svinpäl. (5)
19. För en kvinna som vill följa med sin tid. (5)
21. Starkt på bok. (3)

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 8 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 sept. 1952. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 8". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på fem och ett på tio kronor, utdelas.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status oktobernummer.

Lösning till korsord nr 6.

Pristagare: 1:a pris kr. 10:—, herr Arne Jeppsson, Betaniagatan 3 A, Malmö.

2:a pris kr. 5:—, stud. Margareta Hennings, Pontonjägatan 36, II, Stockholm K.

SPELA TEATER (Forts. fr. sid. 12)

Och vid den öppna platsen framför den grå stenvuren med sin klunga av tomma sopvagnar är det som om det kalla, vita månluset för ett ögonblick klär av honom alla förljugna plagg och skoningslöst utelämnar hans innersta. Hans ryggs ensamhet. Hans frusna hjärta, som hänger där oskyddat utanpå rocken...

Teater, sa du, Peter! Inte spela teater. Jag medger att jag spelat teater för dej. Ingenting visste du om mitt rop i telefonluren, ingenting om min gråt över sminkbordet... Men vad gör du själv då? Vem är du själv? Vet du själv, vad du vill egentligen?

Hon tar några steg ner från trottoaren för att hinna fatt honom. Men mitt i rörelsen hejdar hon sej igen. Vad ska hon säga?!

Hur ska hon nå honom över det där frusna havet av sten, som skiljer dem åt?

Hon gör en ansats att ropa, men ljudet hakar sej fast vid henne själv och förändrar ingenting i den tomma väntan. Peters steg ekar allt svagare mot stenläggningen, längre och längre bort från henne... Intill sopvagnarna ligger en bakgård, omgiven av ett järnstaket. Skuggan av de skarpslipade stängerna sträcker sej tvärs över hennes vädjande händer. Ringar in henne som i ett galler.

Fångar, tänker hon. Fångar i oss själva. Vad vi är ensamma, du och jag, stackars Peter. Ensamma, alla människor.

Tecknare: Eric Arne Ericson.

ÄR NI SMAKFULL?

För några år sedan startade en känd och mäktig organisation en smakförbättrande kurs, avsedd att träna upp smaken hos folk som hade med butiksskyltning att göra. Bl. a. fick kursdeltagarna duka ett bord och till deras förfogande stod litet rekvisita. — "Redan efter några dagar visade sig en tydlig smakförbättring", yttrade en talesman för pressen. Citatet är kanske inte ordagrant men meningen var denna.

Kätterskt nog tror jag inte detta, tror överhuvud taget inte att en så radikal förändring sker så hastigt. Är det inte i stället så att den intelligente eleven på denna tid kommit underfund med lärarens önskemål. Han har lärt ett budord med efterföljande "vad är det" utantill, men fast han kan orden som rinnande vatten har ingen förändring skett med honom. Lika litet som den gamle katekespluggaren visste vad denna lilla av somliga vördade bok ville säga.

Med detta vill jag inte ha sagt att en sådan kurs är värdelös, långt därifrån. Den ger säkert impulser att arbeta vidare på. Om eleven har det riktiga intresset vill säga.

Man kan lära en människa a, b, c, d, och multiplikationstabellen, köra bil m. m. nyttigt. Ja, man kan också lära människan att rita en glad gris och en ledsen gris, vad tangenterna heter på piano, men ingen kan lära henne till konstnär eller musikmänniska. Det måste hon lära sig själv. Lärarna försöker endast ge goda råd för självverksamhet, korrigerar grova fel o. s. v. Lika litet kan man lära folk god smak, såvida vi inte menar sådant som enligt vedertagna begrepp för ögonblicket anses vara gott.

Själv försökte jag en gång lära min dotter god (eller skall vi säga mindre dålig) smak när det gällde valet av bokmärken. Jag köpte henne så konstnärliga och fina

som möjligt. Dessa noterades emellertid endast medelhögt på den bokmarksbörs alla föräldrar säkert vet existerar bland skolungarna, medan de gamla avskyvärda märkena med dåligt gjorda rosor etc. hade toppnoteringar. Dottern köpte därför själv alltid sådana. "För att byta med", sade hon. Min dotter hade givetvis god smak — trodde jag. Men de här blommärkena blev allt flera, slutligen hade hon bara sådana och var så girig när det gällde dessa att jag fick köpa nya "smakfulla". Hon älskade blommärkena och likadant var det med alla andra ungar.

Så är det också med oss äldre. Fast vi vet att det och det inte är fint just då, gör vi det i alla fall — i hemlighet förstås. Vi har var och en våra små svagheter och är fruktansvärt rädda för att dabba oss. Skenet måste till varje pris uppehållas. Funnes inte denna rädsla vore människorna givetvis ärligare och livet lättare att leva.

Vägen till framgång här i livet går för övrigt genom åtskilliga fiaskon. Det finns väl inte någon stor konstnär på något område som inte gjort usla arbeten, ingen framstående kritiker som aldrig misstagit sig och felbedömt ett arbete. Den teater-elev som är rädd för att göra sig löjlig blir aldrig heller någon skådespelare. Exempelen kan mångfaldigas.

Nu är det våra bostäder jag närmast tänker på, deras pyntning med konstverk och andra prydnadsföremål, möbler etc. Där har skett en förändring till det bättre under de senaste åren, men det är ändå långt ifrån bra. Folk har visserligen ofta fina möbler, mattor, gardiner osv. Oftast dock för dyr avbetalningsvara. Men den personliga smaken fattas och ännu har folk inte lärt sig konsten att bo. Med detta menar jag att möbler och andra tillhörigheter skall vara till för deras egen skull och inte för eventuella gäster. Min lägenhet skall väl i herrans namn inte vara en utställningslokal för mina bekanta att beundra och avundas. Det är jag som bor där, jag som skall trivas. Om där sedan är ordentligt eller slarvigt, fult eller vackert efter den allmängiltiga smakens fordringar bör ju vara min ensak.

Detta resonemang hindrar dock knappast att utvecklingen mot en bättre genomsnittsmak kan fortgå. Närmast tänker jag då på tavlor och prydnadsföremål. Den upprekning som skett där är ytterst liten. Ännu har folk mer eller mindre fula "stycken" på väggarna. Ofta sitter dessa i tämligen fina, åtminstone dyra ramar, och har ibland betingat priser mellan tre och femhundra kronor. De äro då målade av kända konstnärer och köpta i riktig konsthandel. Med "kända" menas i detta fall att målaren har flera

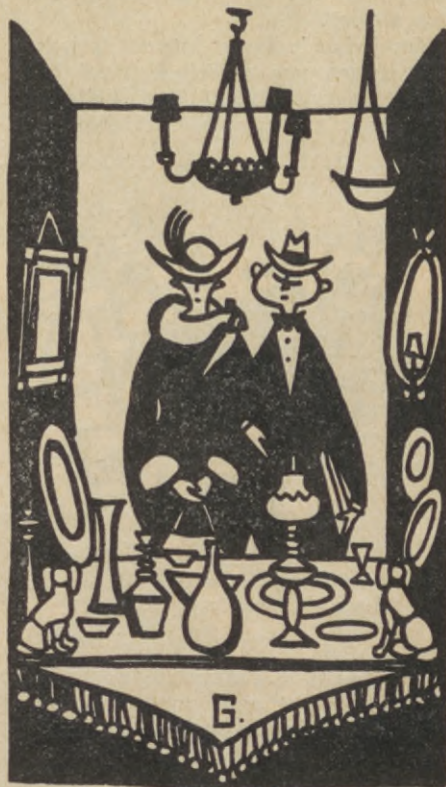
tusen tavlor med liknande motiv i marknaden.

Den där propagandan mot skräckkonsten har fått en helt annan effekt än den beräknade. De argument den riktiga konstens riddare slagits med används ogenerat av motparten. En blick på veckopressens (dagspressens med för den delen) annonser övertygar oss om detta. Där utbjudes tavlor i olja på avbetalning för 40—50 kronor. "Många motiv att välja på."

Varenda människa vet att man inte bör köpa hötorgstavlor men inte alla vet vad uttrycket egentligen betyder. Det som köpes i en fin storstadsbutik kan det ju inte gärna vara fråga om. Inte heller det som köps från annonserande firma. Man har för stor respekt för merkantil organisation för att tro någonting sådant. Och butiker och postorderfirmor säljer sitt skräck under parollen: "God konst är penningplacering, ty den snarare stiger än faller i pris."

På Roslagstället satt ett par herrar och resonerade. Den ene visade en nyköpt tavla föreställande ett tjäderspel. Dålig sak som flerfaldiga gånger figurerat på Norra Bantorget lutad mot Norra Latins staket. Säkert spridd i flera tusen exemplar landet runt. Båda herrarna tyckte emellertid om den, och femtio kronor för en så stor oljemålning var ju som hittat, tyckte den lycklige ägaren och tillade:

— Det är inte hötorgskonst heller. Jag köpte den hos X på Y-gatan.

"Min lägenhet skall väl i herrans namn inte vara en utställningslokal för mina bekanta att beundra och avundas. Det är jag som bor där, jag som skall trivas."

"Folk har visserligen ofta fina möbler, mattor, gardiner o. s. v. Oftast dock för dyr abetalningsvara."

På sångens vingar

En liten notis i blygsam petitstil i Berlingske Tidende för den 19 juni i år har försatt oss i djupa funderingar. Där omtalas nämligen att den italienska läkarföreningen från en av sina medlemmar, en professor till råga på allt, mottagit en avhandling baserad på många års iakttagelser. Professorn har funnit att man blir tjock av att sjunga och anser därför, att magra patienter bör ordinerat sångundervisning. Notisen slutar med konstaterandet att avhandlingen ej blivit refererad i den italienska läkarföreningens tidskrift.

Det finns några bevingade ord, en folklig version av en gammal tysk dikt, som säger att "dåliga människor har inga sånger", ett påstående som nu — om den italienske professorn har rätt med sin teori — skulle kunna kompletteras med: "... och inga magar".

Hur lockande är det inte att spekulera över sången som medicinsk terapi inom t. ex. tuberkulosvården? Hur skulle inte sången som ett komplement till PAS- och

streptomycinbehandlingen, speciellt lämpligt för patienter med undervikt, förändra livet på våra sanatorier?

På sångens vingar mot hälsan! Andersson ordinerar att hadderna tio minuter före varje måltid, Petterson att nynna en stump ur "Figaro" varje gång han rakar sig och Lundström att sjunga under sina samtal med sanatoriets kurator (lämplig sångtext: "Nu är jag pank och fågelfri...").

*"Drag åstad med sångens glada makt
Med mod på dina skilda banor".*

Ett svenskt sanatorium i USA

Läsaren har förmodligen någon gång hört den där anekdoten om hur det gick till då Amerika upptäcktes. När den på stranden strövande infödingen såg Columbus och hans män landstiga från långfärskeppen rusade han under vilda glädjetjut tillbaka till sin stams boplatz i strandgläntan högljutt ropande: "Hurra, vi är upptäckta! Äntligen är vi upptäckta!"

Nu har även vi upptäckt Amerika, det

vill säga på vårt begränsade och stillsamma vis. Vår upptäckt kommer sannolikt inte att utlösa några glädjetjut på andra sidan Atlanten men vi tillåter oss att i alla fall berätta om den i dessa spalter: vi har upptäckt att det finns ett svenskt sanatorium i USA.

För att börja från början måste vi be läsaren följa med oss några år tillbaka i tiden, närmare bestämt till 1950. Vintern det året skrevs det ganska mycket i våra tidningar om gruvstaden Aspen i Colorado, USA. En grupp svenska skidlöpare stod i begrepp att resa dit för deltagande i stora internationella tävlingar och tidningarna begagnade tillfället att berätta Aspens historia.

En gång hade Aspen sin storhetstid, det var på 1880-talet, då man exploaterade de kringliggande bergens silvergruvor. Det fanns nästan 7.000 svenskar i Aspen på den tiden och det var ungefär hälften av stadens befolkning, men redan 1893 tog depressionen död på silverbrytningen i Colorado och 1930 fanns det bara 700 invånare i den en gång så blomstrande gruvstaden. Svenskarna var omtyckta i Aspen och en del var färgstarka karlar. Den färgstarkaste av dem var Olsson, "The lucky Swede", som han allmänt kallades på grund av sin fantastiska tur.

Och det är med Olsson "The lucky Swede" som vår upptäckt börjar för på tal om honom skrev en tidning att han hade vårdats på svenska sanatoriet i Denver, som också är en stad i Colorado.

Ett svenskt sanatorium i Denver? Det fanns naturligtvis inte kvar, tänkte vi, men det skulle vara roligt att veta lite mer om saken. För en tid sen skrev vi

"Varenda människa vet att man inte bör köpa hötorgstavlor, men inte alla vet vad uttrycket egentligen betyder."

Den andre talade så om att han beställt sitt hus i olja av en konstnär uppåt byarna. (Han nämnde namnet på en bra, ung målare som jag känner.)

— Har han haft utställning? frågade tjäderspelsägaren. Har han inte de så ä ä hötorgskonst. Aktare gosse!

Okunnigheten är stor och missförstånden blir därefter. Samvetslösa affärer och

försäljare gör också allt för att vränga begreppen i sin egen favör.

En jul var jag inne på ett ställe där det bland annat också såldes tavlor. En herre var allvarlig spekulant och när expediten märkte detta gjorde han givetvis allt för att få affären lyckligt i hamn. Tusen kronor jämt var priset, vilket kunden tyckte var i överkant.

— Inte för en stor z-tavla, sade expediten. Han var inte så produktiv.

Detta sade mannen mot bättre vetande. Z var nämligen ovanligt produktiv, så produktiv att han därigenom blev herostratiskt ryktbar och flertalet av hans arbeten därför inte alls står i den angivna prisklassen.

Varför skall det för övrigt nödvändigt vara oljemålningar? Akvareller, pasteller, etsningar, litografier och teckningar går också bra att pryda väggarna med, fast genomsnittsvensken inte anser det vara riktigt fint. Även detta är naturligtvis fel.

Även burgna familjer har skräp på väggarna. Där finns fina skåp, bord och fåtöljer, äkta silver och ståtligt porslin,

men tavlorna är rena epavaran, även då de kostat några hundralappar.

Ändå håller tavlorna (om de är bra) sitt pris långt sedan de "antika" möblerna blivit värdelösa.

Folks olycksaliga antikvitetsvurm ger också anledning till mycket skoj. Ett av de dråpligaste exemplen på detta upplevde jag tillsammans med min make för en tid sedan. Vi hälsade på ett tämligen nygift par som stolt förevisade sin enrumsmöbel "Sture", sina fina, tjocka mattor och gardiner. På byffén stod ett föremål av koppar som tydligen var parets stolthet. Den äkta mannen पोस्ते av stolthet mot sin maka och sade vänd mot min man:

— Vad tror du det där är?

— Svenska arméns gamla kokkärlet med krok. Ett sådant bar jag på min ränsel för trettio år sedan.

— Nu skojar du väl? Den äkta mannen verkade osäker och så kröp det fram att han köpt kokkärlet som en sextonhundratalsssak.

Ja, det går lätt galet när folk vill vara fina men saknar känslan för finesserna.

Technare: Gullan Gregoriusson.

Det svenska sanatoriet i USA är omgivet av en vacker park. Till vänster på bilden syns Mayflower Pavilion, som nu är under tillbyggnad.

därför till myndigheterna i staden Denver för att få reda på vart vi skulle kunna vända oss för närmare upplysningar och nu har vi fått besked från bästa tänkbara källa nämligen från sanatoriet själv: The Swedish National Sanatorium, Englewood (Denver), Colorado, USA. Till vår oförställda häpnad visar det sig att sanatoriet inte bara finns kvar utan fortfarande är en vårdanstalt för svenskar i USA som drabbas av lungtuberkulos.

The Swedish National Sanatorium i Englewood startade sin verksamhet 1905. Det är med andra ord ett av de äldsta svenska sanatorier som finns fast det råkar ligga på utländsk botten. Från några små, primitiva byggnader har sjukhuset undan för undan tillbyggt och moderniserats och i fråga om medicinska behandlingsmetoder tillämpas, efter vad man meddelar oss, de allra sista rönen inom den amerikanska tuberkulosforskningen. När en nu pågående tillbyggnad avslutats får sanatoriet hundra vårdplatser, samtliga enkelrum med balkonger.

Det svenska sanatoriet i Englewood är byggt enligt det utomlands mycket vanliga paviljongsystemet och den äldsta av de nuvarande byggnaderna uppfördes 1909. Just nu bygger man till den s. k. Mayflower Pavilion ("Majblommepaviljongen") och denna tillbyggnad ämnar man kalla Charles Albin Bundsens Tillbyggnad för att på så sätt hedra den man som betytt mer än någon annan för sanatoriets tillkomst och utveckling.

Charles Albin Bundsen, som fyller åtti år i år, är född i Bohuslän men har hela sitt liv varit verksam som läkare i USA. När han för fem år sen drog sig tillbaka från aktiv tjänst hade han varit överläkare och chef för The Swedish National Sanatorium under mer än fyrtio år d. v. s. så länge sjukhuset funnits till.

Sanatoriet är byggt för pengar som insamlats bland svenskarna i USA. Driften finansieras av frikyrkliga organisationer och genom gåvor från svensk-amerikaner. I några större svenskcentra, bl. a. i Chicago och Seattle, har man bildat särskilda stödföreningar, som genom penninginsamlingar bidrar till sjukhusets fortbestånd. Så står också The Swedish National Sanatorium öppet för alla svenskättlingar i USA som drabbas av lungtuberkulos och det erbjuder dem fri vård. Det är något att särskilt sätta värde på i ett land där högt kvalificerad sjukhusvård är svårtillgänglig och vanligtvis kostar den sjuke mycket pengar.

"The Swedish National Sanatorium" står det över entrégrindarna till svenskättlingarnas sanatorium i USA.

En scen ur den nya amerikanska tuberkulosfilmen "Unsuspected", som vill uppmuntra lungsjuka att gå in på sanatorium för effektiv vård.

"Unsuspected", en ny amerikansk tuberkulosfilm

Det kommer fortfarande tuberkulosfilmer på löpande band. En av de senaste heter "Unsuspected" — det kanske i detta fall närmast kan översättas med "Oväntat" — och är inspelad på uppdrag av nationalföreningen mot tuberkulos i USA.

"Unsuspected" är en upplysningsfilm om tuberkulosen fast den handlar egentligen inte om sjukdomen eller dess botande, åtminstone inte i första hand.

Jim och Mary Walsh heter ett gift par. De har tre barn och väntar sitt fjärde, då det vid en läkarundersökning konstateras att Mary lider av lungtuberkulos.

Situationen är vansklig för den unga familjen och Mary tvekar att lämna de sina och gå in på sanatorium för vård. Det är här filmen kommer med sitt budskap. Den vill visa, hur de socialvårdade myndigheterna kan gripa in för att reda upp förhållandena för en tuberkulosdrabbad familj och hjälpa den att leva vidare. Medan Mary vistas på sanatoriet får familjen en hemsyster som tar vård om barnen och ekonomiskt bistånd sätts in i behövlig utsträckning.

Filmen vill göra klart att den som drabbats av tuberkulos inte ska tveka att gå in på sanatorium för vård och att samhället har möjligheter och är villigt att hjälpa inte bara den sjuke utan också dennes familj.

"Unsuspected" vill ta kål på tveksamhet och rädsla och skapa tillförsikt och till en del gör den nog det också. Och naturligtvis har filmen ett lyckligt slut. En vacker dag är Mary tillbaka bland de sina, återställd från sin sjukdom och med en skratande och frustande baby i badbaljan.

Tuberkulos och kosthåll

Att tillräcklig och allsidig kost är ett av de bästa vapnen i kampen mot tuberkulosen står väl numera klart för de flesta.

I ett utmärkt radioreportage om befolkningen i Österbotten berättade den för-

träfflige Olof Forsén för något år sen, att de österbottniska fiskarna vid tiden för hans besök fick 8 mark för en kilo strömming — en mark var då 1.6 öre — medan de för en kilo tomater måste betala 1.600 mark. Folket i dessa trakter åt givetvis inte heller tomater, många inte ens kål, ärter eller rötter.

Olof Forsén återgav i sammanhanget en anekdot, som han hörde under sin vistelse i Österbotten och som är belysande för hur de ekonomiska villkoren kunde gestalta sig för befolkningen när de var som knappast.

En man skulle ge sig ut på ett par månaders legoarbete långt från hemmet. Hustrun tog ett ömt farväl av honom och sa:

— Vad du nu gör, så skriv int!

Det var så, kommenterade Olof Forséns sagesman, att kärleken var nog stor, men fattigdomen var större.

Naturligtvis är bättre ekonomiska förhållanden en första förutsättning för det bättre kosthåll, som ska medverka till att tuberkulosen definitivt besegras.

Men det vore alltför blögt tro att det räcker enbart med bättre inkomstförhållanden för att höja näringsstandarden. Det behövs även, bland mycket annat, bättre dietiska vanor. Den brittiska kolonin Aden är ett gott exempel på riktigheten av det påståendet.

Aden är som bekant inkörsporren till Sydvästarabien, ett land där en stor del av befolkningen lever i fattigdom och elände under ständiga härjningar av förödande epidemiska sjukdomar. I själva Aden är förhållandena inte mycket bättre. Den inhemska befolkningen i denna koloni har en mycket låg levnadsstandard, bostäderna är miserabla och bland barn i skolåldern är undernäring allmän. Här finns god grogrund för tuberkulosen och den har också gått våldsamt fram.

Ett led i kampen mot tuberkulosen bland de adenska befolkningen vore att höja invånarnas näringsstandard, först och främst att ge dem mer att äta, i andra hand att höja kostens kvalitet. Det låter enkelt — men så enkelt är det inte.

Här stöter vi nämligen på ett av de fenomen, som gör den internationella kampen mot tuberkulosen till ett så komplicerat och svårbemästrat problem. En stor del av befolkningen i Aden har ingen aptit, hade de tillgång till mer föda skulle de ändå inte äta den, trots att de är undernärda. Förklaringen är enkel — och tragisk. Folket i denna del av världen tuggar nämligen något som kallas "Quat", d. v. s. abessinskt te eller som det heter på latin: catha edulis, och det är ett narkotika som dövar aptiten. Innan man kommer till rätta med detta narkotikamisbruk är en allmän höjning av näringsstandarden bland befolkningen i Aden otänkbar.

Tillräckligt med mat är en sida av saken, kostens sammansättning en annan. I

vårt fredande land har vi varit så lyckligt lottade, att diskussionen uteslutande behövt sysselsätta sig med kostens sammansättning. Men det meningsutbytet har i gengäld varit så mycket kraftigare, den som legat på sanatorium kan vittna om med vilken lidelse bifvens och bananens förespråkare kan tampas med varandra i en korridoriskussion.

Med risk att alldeles störa nattsömmen för vegetarianismens apostlar vill vi passa på och berätta att man i USA på senaste tid gjort en del experiment med lever i lungsjukas kosthåll.

En författare i en amerikansk facktidsskrift, "American Journal of Digestive Diseases", omtalar, hur 31 patienter med lungtuberkulos under en tid av tre månader dagligen fick en "levercocktail" motsvarande 225 gram lever. En kontrollgrupp på 29 patienter fick däremot ingen "cocktail". Det visade sig att efter tre månader var den individuella viktökningen för de patienter som fått en "levercocktail" nästan dubbelt så stor som för patienterna i kontrollgruppen.

Så långt för dagen om tuberkulos och kosthåll. Emellertid är kanske läsaren på tillräckligt gott humör — det är i varje fall vår förhoppning — för att förlåta oss, om vi avrundar dessa sakliga kommentarer med att berätta om ett mycket individuellt kosthåll, som i våras roade våra vänner danskarna alldeles ofantligt.

Hos Tribini på Dyrehavsbakken i Köpenhamn uppträdde en sabelslukare vid namn Tabu. Hans nummer väckte sensation — och tveivel. Det var så fantastiskt, så otroligt, att folk öppet började tala om humbug. Men då ilsknade Tribini till och krävde vetenskaplig kontroll.

Sagt och gjort! Tabu för upp till St. Josephs Hospital i Köpenhamn och lät röntgenfotografera sitt nummer. Röntgenbilderna, som togs av doktor Rademacher, visade hur huggvapnet, tjugo tum rostfritt stål, trängde ända ner i sabelslukarens magsäck.

Annars gillar jag mest engelsk plum-pudding, sade den oberörde Tabu efter undersökningens slut. Men det ska vara skarp sås till den.

Meddelande

Schackredaktören har tyvärr blivit förhindrad att göra i ordning schackspalten för detta nummer, vilket vi beklaga — men den återkommer.

Redaktionen.

STOCKHOLM

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukassa

STOCKHOLMS LÄNS

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85**BORAS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGSLÄN**

Aktiebolaget

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbiltyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

STIGEN

AB ALF STIGENS FABRIKER

Tel. 551 70

SANDARED

Färgning, Appretering
KonstlädertillverkningAB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD

Telefon 103 93

— BORAS —

GJUTGODS o. REPARATIONSARBETEN
för TEXTILINDUSTRIEN**FALKÖPING****Bröderna Wahl A.-B.**

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

HÖÖR

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

JärnvägshotelletGod mat och gott kaffe — propra rum
Tel. 25**JÖNKÖPING****FARMA**

Sjukvårds- och teknisk affär. Fullständig sortering i sjukvårds- och förbandsartiklar. Parfymeri och tekniska varor.

Tel. 595 Klostergatan 65 Tel. 595
JÖNKÖPING**June-Munktell
Marinmotor**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIKJönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897**MALMÖ****BERNH. PERSSON
GJUTERI**

MALMÖ

Tel. 237 75, 780 35

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS
Tel. 255 26 Olga Hellqvist**NORRKÖPING****Gummicentralen**Stockholmsvägen 22—26
Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30Utför alla slags reparationer.
Försäljning av nya ringar.Efter SÖNDAGSPROMENADEN
eller UTFLYKTENsmakar maten eller kaffet
utmärkt hos oss

Snabb betjäning - Trevliga lokaler

KONSUM-restaurangen
Norrköping**VÄSTERVIK****KATJA-TVÅLEN**

En kvalitetstvävl till billigt pris

Tillverkare:

TEKN. FABRIKEN ECONOM
VÄSTERVIK Tel. 106 80**Rörtekniska Byrån A.-B.**A. Nyström, V. B:son Roxman
T. Ericson, A. Thingwall.

★

N. Mälarstrand 24 — STOCKHOLM
Tel. 52 44 44, 52 44 45

Konsulterande ingenjörsfirma för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.

Har Ni märkt

att Status har ett aktuellt innehåll, som omspannar socialmedicin och socialproblem från hela världen.

◇

att Status ger Er både kritisk analys och vederhäftig orientering i dessa frågor och närliggande områden.

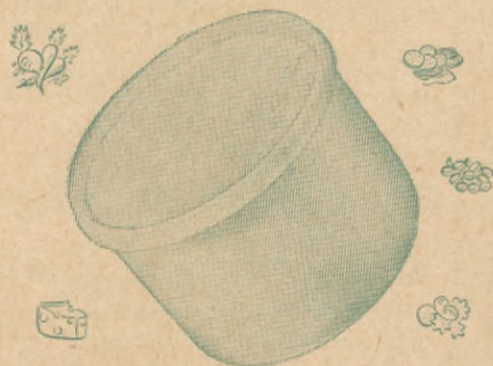
◇

att Status är fri och obunden och format sitt program till framstegsvänlig reformpolitik för fysisk och psykisk hälsa.

SM linan

SM linan, den plastklädda hamplinan, är hygienisk och beständig mot röta. Den är smidig att knyta, även i kyla, och löper aldrig i knuten. SM linan håller i årtal! Pris 35 öre pr m. Levereras i längder om 20 m.

SM köksburk

Det blir bra mycket trevligare i skafferiet och kylskåpet med SM köksburk. Den är tillverkad av mjuk polyeten, ett absolut smak- och luktfritt plastmaterial. Locket sluter tätt till, vilket gör att grönsaker, ost, kött eller vad man vill förvara i den håller sig längre. SM köksburk kostar kr. 3:50, rymmer 0,8 l. Idealisk för kylskåp och frysboxar. Tål att diskas i hett vatten.

SM hushållsbunke

SM hushållsbunke tillverkas av Mepal och finns i två glada färger, ljusblått och ljusgult. Dess praktiska form gör den lika användbar till beredning som förvaring av mat, och den är så prydlig, att man gärna serverar ur den. Behöver man skydda innehållet, kan man lägga på ett Skultuna kokkärlock, det passar. SM hushållsbunke finns i tre storlekar: 0,75, 1,4 och 2,5 liter. De kostar resp. 4:—, 6:— och 10:50 kronor.

SM barnservis

Den trevliga och praktiska SM barnservisen är extra stark, färgglad och bra att hålla i för fumlige småbarnsnyppor. Den är också lätt och blir inte het av varm dryck. Barnservisen (kopp, fat, tallrik) är tillverkad av det smak- och luktfria materialet Mepal och säljes i rolig förpackning med urklippsfigurer.

Gör det trevligare ... bättre ... bekvämare ... lättare

med

SM plast